

*Närradio
& när-TV
i fokus*

Närradio och när-TV i fokus

Radio- och TV-verket 2007

ISBN 978-91-85229-20-8

Dnr 37/2007

- Redaktör:** Peter Schierbeck
- Skribenter:** Eva Bengtsson, Hans Cederroth, Birgitta Ivarson,
Ulrika Köling, Tove de Vries
- Grafisk form:** Karin Sjödin
- Foto:** Viktoria Davidsson
För bildbeskrivningar se s. 136
- Tryck:** Edita, Västerås oktober 2007
- Distribution:** Radio- och TV-verket, 08-606 90 80

Förord

När Radio- och TV-verket har arbetat med detta uppdrag har utgångspunkten varit att den lokala icke-kommersiella radion och TV:n är viktiga för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration. Dessa lokala medier möjliggör för olika intressen och åsikter att göra sig hörda i samhällsdebatten. Närradio och lokal-TV är viktiga komplement till såväl radio och TV i allmänhetens tjänst som kommersiell radio och TV.

Radio- och TV-verket finner därför att det finns goda skäl att presentera förslag som förbättrar framtidsförutsättningarna för dessa medier. Inom närradioområdet läggs förslag om att riksförbudet avskaffas, att det blir lättare att få utvidgat sändningsområde samt att tillståndshavarkretsen ökas. På lokal-TV-området föreslås att skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme utökas till bredbandsnät, att skyldigheten ska gälla både med analog och digital teknik samt att sändningsformen ska kallas för när-TV.

Det kan slutligen nämnas att verket avser att under kommande år satsa på betydande informations- och rådgivningsinsatser beträffande lokala medier.

Haninge, oktober 2007

Björn Rosén
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Författningsförslag	11
1 Förlag till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)	11
2 Förlag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	17
1 Inledning	20
1.1 Uppdraget	20
1.2 Uppdragets genomförande	20
2 Nuläge och framtidsförutsättningar för närradio och lokal-TV	23
2.1 Närradio idag	23
2.2 Lokal-TV idag	32
2.3 Lokala icke-kommersiella mediers betydelse och utveckling	39
2.3.1 Förutsättningarna för närradio	41
2.3.2 Förutsättningarna för icke-kommersiell lokal-TV	42
2.4 Framgångsfaktorer	44
2.5 Nuvarande intresseorganisationer	45

3	Förslag och bedömningar	47
3.1	Konsekvenser för lokala medier om inga åtgärder vidtas	49
3.2	Förslag och bedömningar beträffande närradio	51
3.2.1	Riksförbudet i närradion avskaffas	51
3.2.2	Lättare att få utvidgat sändningsområde	53
3.2.3	Större annonsmängd i närradion	55
3.2.4	Utökning av tillståndshavarkretsen till samtliga registrerade trossamfund	56
3.2.5	Tillståndshavarkretsen bör inte ändras ytterligare	57
3.3	Förslag och bedömningar beträffande lokal-TV	59
3.3.1	Inledning	59
3.3.2	Skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme utökas till bredbandsnät	59
3.3.3	Skyldighet att tillhandahålla sändningsutrymme ska gälla både analog och digital teknik	60
3.3.4	Kabeloperatören bör inte åläggas att hämta de programbärande signalerna hos kabelsändarföretagen	62
3.3.5	Det bör fortfarande vara möjligt att dela kanal med annan aktör	63
3.3.6	Inget särskilt utrymme i marknätet till lokala kabelsändarföretag	64
3.3.7	Namnändring till när-TV	65
3.3.8	Fortsatt reklamförbud för förordnade lokala kabelsändarföretag	66
3.3.9	Sändningsområden för lokal-TV	67
3.4	Stöd och bidrag till närradio och lokal-TV	68
3.5	Förenklade regler och rutiner för att få tillstånd att sända i närradio eller förordnande i lokal-TV	72

4	Kartläggning och dokumentation	75
4.1	Närradio	75
4.2	Lokal-TV	87
5	Omvärlden	96
5.1	Medieutveckling	96
5.2	Utvecklingen av det svenska föreningslivet	104
5.3	Internationell utblick	107
5.3.1	Norge	108
5.3.2	Finland	111
5.3.3	Danmark	112
5.3.4	Storbritannien	115
6	Historik	118
6.1	Närradio	118
6.2	Lokal-TV	123
7	Konsekvenser av förslagen	128
7.1	Förslagen i korthet	128
7.2	Ekonomiska konsekvenser	128
7.3	Övriga konsekvenser	129
8	Författningskommentarer	131
8.1	Förslaget till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)	131
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	134

Sammanfattning

Radio- och TV-verket har haft i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av lokal icke-kommersiell radio och TV, dvs. närradio och lokal-TV. För att få en bild av de lokala mediernas situation har verket gjort en kartläggning bestående av studiebesök, enkätundersökningar, samrådsmöten med intressenter samt en omvärldsanalys. Med detta som underlag har en analys av framtidsförutsättningarna för lokal icke-kommersiell radio och TV gjorts. Utifrån analysen lämnar verket förslag till vissa förändringar i regelverk och förutsättningar för närradio och lokal-TV.

Närradion är de lokala ideella föreningarnas radio och idag finns det cirka 1 030 föreningar som har sändningstillstånd, fördelade på 158 sändningsområden som i de flesta fall motsvarar en kommun. Föreningarna på en ort delar på en frekvens, de får sända reklam och betalar ingen tillståndavgift. Den största enskilda gruppen av tillståndshavare är religiösa föreningar. Föreningarna har ofta dålig ekonomi och deras främsta inkomstkälla är medlemsavgifterna. Deras verksamhet bygger på ideella krafter. Ett framtidsproblem för närradion är svårigheterna att nyrekrytera.

Den icke kommersiella lokal-TV:n har gratis tillgång till en kanal i kabelnäten inom en kommun. Möjligheten att sända lokal-TV har inte haft något större genomslag. Idag finns det 26 förordnade lokala kabelsändarföretag. Deras ekonomi är ofta ansträngd då de inte har några fasta inkomstkällor. De får sända sponsrade program, men inte reklam.

Förutsättningarna för lokal-TV, liksom för närradio, är mycket skiftande. Det finns lokala kabelsändarföretag i omkring tio procent av alla kommuner i Sverige, vilket tyder på att intresset är svalt eller att det är svårigheter att få igång en fungerande verksamhet. Närradion är helt beroende av det ideella engagemang som finns inom respektive sändningsområde. Även lokal-TV:n är beroende av det ideella engagemang som finns inom respektive sändningsområde. När en eldsjäl försvinner kan det stjälpa den lokala kanalen. Samtidigt är syftet att verksamheten just ska bygga på ideell grund. Många är också positiva till verksamheten trots att

ekonomin är ett problem på många orter, bl.a. för teknisk utrustning samt för upphovsrättskostnader. Många är beroende av kommunala bidrag, vilket kan medföra svårigheter med att utveckla verksamheten eftersom man inte vet om bidrag även kommer att utgå nästföljande år och till vilket belopp.

Radio- och TV-verket anser att närradio och lokal-TV är viktiga för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration. I närradio och lokal-TV kan olika intressen och åsikter göra sig hörda i samhällsdebatten och dessa medier är viktiga komplement till public service och kommersiell radio och TV. Radio- och TV-verket lämnar därför i rapporten olika förslag för att stärka de lokala medierna. Förslagen avser förändringar både vad gäller kraven på programinnehåll och sändningsområdenas storlek samt förändringar som avser att underlätta ärendehantering vid exempelvis anmälan av utgivare. Verket föreslår inga statliga bidrag men menar att många av de förslag som lämnas kan förbättra sammanslutningarnas förutsättningar att bedriva och utveckla sin verksamhet. Detta gäller inte minst förslagen om att avskaffa riksförbudet och om att skyldighet för nätoperatörer att tillhandahålla sändningsutrymme ska gälla i både analog och digital form.

Radio- och TV-verket föreslår att bestämmelsen i 6 kap. 6 § radio- och TV-lagen om att det i närradio endast får sändas program som har framställts särskilt för den egna verksamheten ska tas bort. Vidare föreslås att sändningsområdet för närradio i högre grad än idag ska kunna få vara större än en kommun. Ett annat förslag är att kravet på att skicka in behörighetshandlingar för utgivare avskaffas och ersätts med en skyldighet att intyga att behörighetsvillkoren är uppfyllda. Radio- och TV-verket föreslår vidare att sändningsverksamheten som bedrivs av icke-kommersiell TV ska kallas när-TV. I nät där program sänds ut både analogt och digitalt föreslår verket att när-TV-kanalen ska få möjlighet att sändas ut i både analog och digital form. Vidare föreslås att skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme för när-TV även ska gälla i bredbandsnät som används för distribution av TV-program.

Under våren 2007 lät verket sända ut ett frågeformulär till samtliga tillståndshavare för närradio och lokala kabelsändarföretag. I enkäten ställdes frågor om både deras nuvarande verksamhet, om framtiden men även vad de ansåg om ett antal uppställda förslag till åtgärder. De har också beretts tillfälle att lämna egna förslag. Verket har även haft var sitt möte med företrädare för Närradions riksorganisation samt Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige och diskuterat de lokala mediernas framtidsförutsättningar och förslag till förändringar. De upptagna förslagen gäller i vissa fall både närradio och lokal-TV medan andra rör endast närradio respektive lokal-TV. Även om mycket skiljer de båda medieformerna åt har de även en gemensam utgångspunkt, nämligen att de tillkommit för att värna om yttrandefriheten och informationsfriheten och båda har därför stöd i grundlag.

I rapporten ges även en omvärldsbeskrivning med en översiktlig presentation av reglerna för lokala icke-kommersiella medier i några andra länder. De nordiska länderna har tagits med mot bakgrund av den gemensamma nordiska rättstraditionen men också med hänsyn till att dessa länder är väl jämförbara med Sverige när det gäller befolkningsunderlag och/eller geografi. Utöver de nordiska länderna behandlas Storbritannien, där community radio är en ny sändningsform som har vuxit fram de senaste åren. Redogörelserna har sin utgångspunkt i respektive lands medielagstiftning men har även kompletterats genom kontakter med respektive lands myndighet.

Rapporten innehåller slutligen ett kapitel om närradions och lokal-TV:ns historia. I det kapitlet finns en genomgång av tidigare utredningar och förslag om lokala medier.

Författningsförslag

I Förslag till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)

Härigenom föreskrivs i fråga om radio- och TV-lagen

dels att 6 kap. 6 § ska upphöra att gälla,

dels att 4 kap 2 och 4 §, 7 kap. 11 §, 8 kap. 2,4 – 5 §§, 10 kap. 9 § första stycket 3

11 kap. 6 §, 13 kap. 2 § första stycket 2 och 4 ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Om en sammanslutning som kan få tillstånd enligt 4 § så önskar och det är tekniskt möjligt, skall det finnas en möjlighet att sända närradioprogram i en kommun. Om det finns särskilda skäl får det samtidigt sändas mer än ett närradioprogram i kommunen.

Sändningsområden för närradio skall omfatta högst en kommun. Utanför storstadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen. Radio- och TV-verket får om det finns *synnerliga* skäl besluta om större sändningsområden än en kommun.

Sändningsområden för närradio *ska* omfatta högst en kommun. Utanför storstadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen. Radio- och TV-verket får, om det finns *särskilda* skäl, besluta om större sändningsområden än en kommun.

4 §

Ett tillstånd att sända närradio kan ges endast till följande juridiska personer, *nämligen*

1. *ideella* föreningar som har anknytning till sändningsområdet,

Ett tillstånd att sända närradio kan ges endast till följande juridiska *personer*.

1. *Ideella* föreningar som har anknytning till sändningsområdet,

2. församlingar och kyrkliga samfundigheter inom Svenska kyrkan,

2. registrerade trossamfund och registrerade organisatoriska delar av registrerade trossamfund som har anknytning till sändningsområdet,

3. obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor,

4. sammanslutningar av flera tillståndshavare i ett sändningsområde för gemensamma närradioändamål (närradioföreningar).

Vid bedömningen av om en ideell förening har anknytning till sändningsområdet *skall* särskilt beaktas var

a. *föreningens* studio och övriga lokaler för verksamheten är belägna,

b. ansvarig utgivare och *föreningens* styrelsemedlemmar är bosatta, samt

c. *föreningsstämma* och styrelsemöten hålls.

Vid bedömningen av om en ideell förening har anknytning till sändningsområdet *ska* särskilt beaktas var

a. *studio* och övriga lokaler för verksamheten är belägna,

b. *ansvarig utgivare och styrelsemedlemmar* är bosatta, samt

c. *stämma* och styrelsemöten hålls.

6 kap.

6 §

I närradio får det endast sändas program som har framställts särskilt för den egna verksamheten.

Under högst tio timmar per månad får dock en tillståndshavare sända program som inte framställts enbart för den egna verksamheten, om innehållet i sändningarna

– är av särskilt intresse för tillståndshavarens medlemmar,

– främjar kunskap och bildning, eller

– utgör upptagningar av lokala kulturella tillställningar.

7 kap.

11 §

Ett lokalt kabelsändarföretag får inte sända reklam såvida det inte är fråga om meddelanden som avses i 8 §.

I när-TV får det inte sändas reklam såvida det inte är fråga om meddelanden som avses i 8 §.

8 kap.

2 §

Var och en som äger eller annars förfogar över *en anläggning för trådsändning där TV-program vidaresänds till allmänheten och varifrån sändningarna når fler än 100 bostäder skall* i varje kommun där han eller hon har *en sådan anläggning* kostnadsfritt tillhandahålla ett särskilt bestämt utrymme för sändningar av TV-program från *ett eller flera av Radio- och TV-verket utsedda företag (lokala kabelsändarföretag).*

Var och en som äger eller annars förfogar över ett *elektroniskt kommunikationsnät som används för överföring av TV-sändningar till allmänheten genom tråd ska, om minst 100 av de hushåll som är anslutna till nätet använder det som sitt huvudsakliga medel för att ta emot TV-sändningar*, i varje kommun där han eller hon har *ett sådant kommunikationsnät* kostnadsfritt tillhandahålla ett särskilt bestämt utrymme för sändningar av TV-program från *en eller flera av Radio- och TV-verket förordnade när-TV-sammanslutningar.*

I nät där TV-sändningar sker med både analog och digital teknik ska när-TV tillhandahållas både analogt och digitalt sändningsutrymme.

4 §

Den som vidaresänder TV-program med hjälp av radiovågor på frekvenser över 3 gigahertz *skall* i varje kommun där han eller hon bedriver sådan verksamhet kostnadsfritt tillhandahålla ett särskilt bestämt utrymme för sändningar av TV-program från *ett eller flera lokala kabelsändarföretag.*

Den som vidaresänder TV-program med hjälp av radiovågor på frekvenser över 3 gigahertz *ska* i varje kommun där han eller hon bedriver sådan verksamhet kostnadsfritt tillhandahålla ett särskilt bestämt utrymme för sändningar av TV-program från *en eller flera när-TV-sammanslutningar.*

5 §

Ett lokalt kabelsändarföretag skall vara en sådan juridisk person som har bildats för att bedriva lokala kabelsändningar och som kan antas låta olika intressen och meningsriktningar komma till tals i sin verksamhet.

Ett lokalt kabelsändarföretag skall i sin sändningsverksamhet sträva efter vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet.

Radio- och TV-verkets förordnande av *lokala kabelsändarföretag skall* avse högst tre år.

En när-TV-sammanslutning ska vara en sådan juridisk person som har bildats för att bedriva lokala kabelsändningar och som kan antas låta olika intressen och meningsriktningar komma till tals i sin verksamhet.

En när-TV-sammanslutning ska i sin sändningsverksamhet sträva efter vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet.

Radio- och TV-verkets förordnande av *när-TV-sammanslutningar ska* avse högst tre år.

10 kap.

9 §

Den som åsidosätter de bestämmelser som anges i denna paragraf får föreläggas att följa bestämmelserna. Ett föreläggande får förenas med vite. Detta gäller bestämmelser om

1. närradiosändningars och lokalradiosändningars innehåll samt skyldighet att i lokalradio sända eget material och program med lokal anknytning (5 kap. 11 § 2 och 3, 6 kap. 6, 7 och 7 a §§),

2. beteckningar (6 kap. 9 §),

3. sändningsplikt eller skyldighet att tillhandahålla kanal för *lokala kabelsändarföretag* (8 kap. 1, 2 och 4 §§),

3. sändningsplikt eller skyldighet att tillhandahålla kanal för *när-TV-sammanslutningar* (8 kap. 1, 2 och 4 §§),

4. skyldighet att lämna vissa upplysningar till Radio- och TV-verket (9 kap. 4–6 §§),
5. skyldighet att lämna inspelning (9 kap. 8 §),
6. varning (6 kap. 2 §)
7. skyldighet att årligen rapportera till Granskningsnämnden för radio och TV (9 kap. 9 §) eller
8. skyldighet att lämna upplysningar och handlingar enligt 9 kap. 7 §.

Föreläggande enligt första stycket 1, 2 och 5–8 får meddelas av Granskningsnämnden för radio och TV. Föreläggande enligt första stycket 3–5 och 8 får meddelas av Radio- och TV-verket. Föreläggande enligt första stycket 5 och 8 får även meddelas av Konsumentombudsmannen.

11 kap.

6 §

Ett förordnande som *lokalt kabelsändarföretag* får återkallas om någon sändningsverksamhet inte förekommit eller om sådan verksamhet förekommit endast i obetydlig omfattning under en sammanhängande tid av minst tre månader.

Ett förordnande som *när-TV-sammanslutning* får återkallas om någon sändningsverksamhet inte förekommit eller om sådan verksamhet förekommit endast i obetydlig omfattning under en sammanhängande tid av minst tre månader.

13 kap.

2 §

Även följande beslut av Radio- och TV-verket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, nämligen beslut om

1. beteckningar enligt 6 kap. 9 §,
2. förordnande av *lokala kabelsändarföretag* enligt 8 kap. 2 §,
2. förordnande av *när-TV-sammanslutning* enligt 8 kap. 2 §,

3. återkallelse av ett sådant förordnande enligt 11 kap. 6 §, och

4. beslut enligt 8 kap. 6 § om undantag från sändningsplikt och skyldighet att tillhandahålla kanal för lokala kabelsändarföretag.

4. beslut enligt 8 kap. 6 § om undantag från sändningsplikt och skyldighet att tillhandahålla kanal för *när-TV*.

Beslut om återkallelse av ett förordnande som anges i 2 gäller omedelbart, även om det överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om sändningar som har skett före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 och 15 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

5 §

Till varje anmälan enligt 3 eller 4 § skall fogas bevis att utgivaren eller ställföreträdaren uppfyller de behörighetsvillkor som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att han har åtagit sig uppdraget. I fråga om ställföreträdare skall det dessutom visas att sammanslutningen eller tillståndshavaren har godkänt honom.

I varje anmälan enligt 3 eller 4 § ska utgivaren eller ställföreträdaren intyga att han eller hon uppfyller de behörighetsvillkor som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att han eller hon har åtagit sig uppdraget.

Att utgivaren eller ställföreträdaren uppfyller behörighetsvillkoren ska dessutom intygas av den som utsett utgivaren eller ställföreträdaren.

Om en ställföreträdare anmäls, ska det visas att han eller hon är godkänd av den som har utsett utgivaren.

Till varje anmälan enligt 13 eller 14 § skall fogas bevis att utgivaren eller ställföreträdaren uppfyller de behörighetskrav som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att han har åtagit sig uppdraget. Om en ställföreträdare anmäls, skall det dessutom visas att han är godkänd av den som har utsett utgivaren.

I varje anmälan enligt 13 eller 14 § ska utgivaren eller ställföreträdaren intyga att han eller hon uppfyller de behörighetskrav som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att han eller hon har åtagit sig uppdraget.

Att utgivaren eller ställföreträdaren uppfyller behörighetsvillkoren ska dessutom intygas av den som utsett utgivaren eller ställföreträdaren.

Om en ställföreträdare anmäls, ska det visas att han eller hon är godkänd av den som har utsett utgivaren.

-
1. Denna lag träder i kraft den
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om sändningar som har skett före ikraftträdandet.

I Inledning

I.1 Uppdraget

Radio- och TV-verket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av lokal icke-kommersiell radio och TV, dvs. närradio och lokal-TV. Av uppdraget framgår följande: "Regeringen uttalade i budgetpropositionen för 2007 att icke-kommersiell radio och TV är viktiga för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration eftersom de möjliggör för olika intressen och åsikter att göra sig hörda i samhällsdebatten. Radio- och TV-verket ska kartlägga och dokumentera dagens situation för lokal icke-kommersiell radio och TV. Myndigheten ska därefter analysera framtidsförutsättningarna för lokal icke-kommersiell radio och TV samt komma med förslag till eventuella förändringar." Uppdraget ska redovisas till Kulturdepartementet senast den 31 oktober 2007. Uppdraget redovisas genom överlämnandet av denna rapport.

I.2 Uppdragets genomförande

Verkets uppdrag består av flera delar: kartläggning, dokumentation, analys och förslag. Radio- och TV-verket har inom ramen för uppdraget gjort följande:

- En kartläggning och dokumentation av dagens situation för lokal icke-kommersiell radio och TV,
- en redogörelse för vad som kommit fram vid de ca 25 studiebesök som genomfördes under 2006–2007. Urvalet var orter dels där båda sändningsformerna har varit representerade, dels där olika typer av föreningar bedrivit närradio respektive lokal-TV. Besök har också skett efter önskemål av tillståndshavare,

- en enkätundersökning inom närradio för att få ett kvantitativt underlag för bedömning av dagens situation. Radio- och TV-verket gav Statistiska Centralbyrån i uppdrag att under maj till juni 2007 genomföra en enkätundersökning om närradion. Urvalet var verkets register över samtliga drygt 1 000 föreningar som har tillstånd att sända närradio. Antalet svarande var 569 stycken vilket är 56,2 procent av de som fått enkäten för besvarande,
- en enkätundersökning inom lokal-TV för att få ett kvantitativt underlag för bedömning av dagens situation. Radio- och TV-verket skickade i mars 2007 ut en enkät till samtliga förordnade lokala kabelsändarföretag, 26 stycken, varav 15 föreningar svarade, och
- en omvärldsanalys med en internationell utblick och en genomgång av tidigare genomförda utredningar och lämnade förslag på området.

Verket har även sammanställt uppgifter ur sitt register över tillståndshavare och hållit samrådsmöten med berörda intressenter, bl.a. Närradions riksorganisation, Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige och Kristna Radionätet.

En analys av framtidsförutsättningarna för lokal icke-kommersiell radio och TV har gjorts med utgångspunkt i den kartläggning som genomförts. Utifrån analysen har verket funnit skäl att lämna förslag till vissa förändringar i regelverk och förutsättningar för närradio och lokal-TV.

2 Nuläge och framtidsförutsättningar för närradio och lokal-TV

2.1 Närradio idag¹

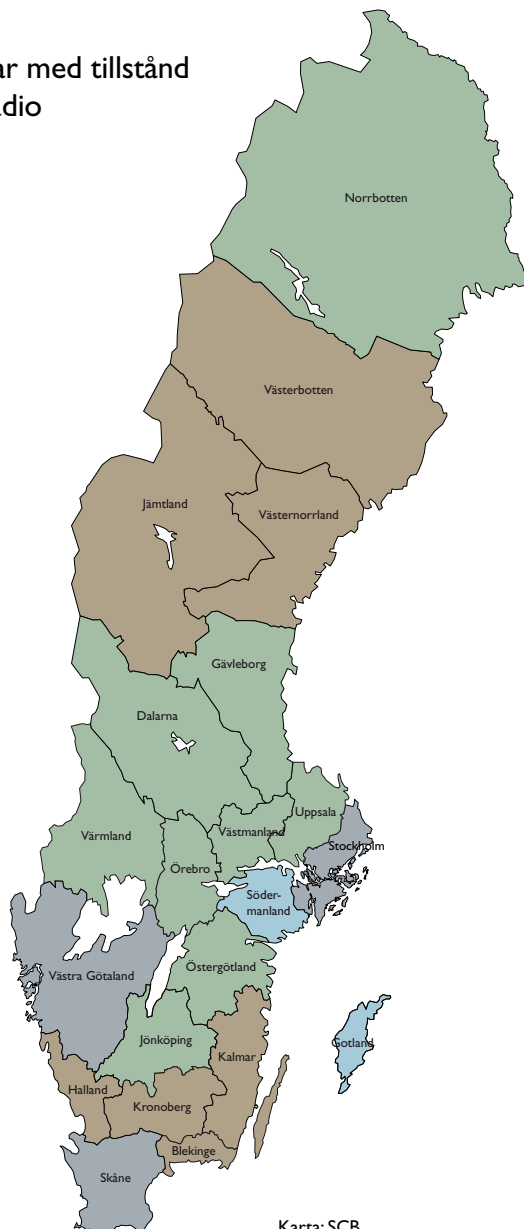
Närradio

Vad är närradio?	De lokala ideella föreningarnas radio.
Sändningsområde	Normalt en kommun.
Hur många sänder?	Cirka 1 030 föreningar fördelade på 158 sändningsområden.
Hur mycket får de sända?	Föreningarna inom ett sändningsområde delar på en gemensam frekvens och fördelar sändningstiden själva. I några storstadskommuner finns det flera frekvenser för närradio.
Villkor om programinnehåll	Program ska vara framställt för den egna verksamheten, med undantag för 10 timmar per månad. Inga krav på t.ex. opartiskhet och saklighet. Däremot finns förbud mot att gynna kommersiella intressen på otillbörligt sätt i programverksamheten.
Avgifter?	Nej, togs bort 1998.
Reklam?	Ja.
Lyssnarsiffror	Cirka 2,4 procent.

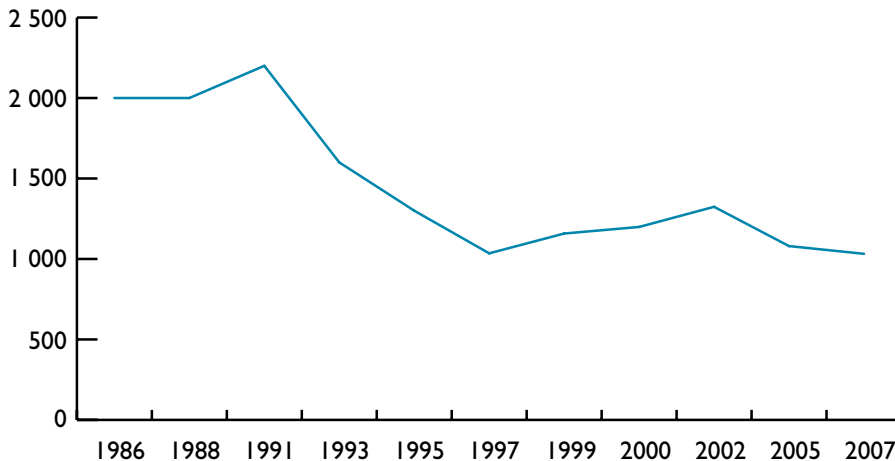
¹ Uppgifterna i detta avsnitt är hämtade från Radio- och TV-verkets register över tillståndshavare samt enkätsvar juni 2007.

Länskarta

Antal föreningar med tillstånd
att sända närradio

Karta: SCB

Antalet tillståndshavare för närradio 1986–2007

Vilka kan få tillstånd att sända närradio?

Tillstånd att sända närradio kan idag endast ges till följande juridiska personer:

1. Ideella föreningar som har anknytning till sändningsområdet.
2. Församlingar och kyrkliga samfälligheter inom Svenska kyrkan.
3. Obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor.
4. Sammanslutningar av flera tillståndshavare i ett sändningsområde för gemensamma närradioändamål (närradioföreningar).

Till skillnad från ekonomiska föreningar saknas specifik lagstiftning för ideella föreningar. Reglerna har i stället vuxit fram genom rättspraxis. En ideell förening

anses uppfylla kravet på att vara en juridisk person när föreningen antagit stadgar av viss omfattning samt utsett en styrelse som kan företräda den. Av stadgarna ska framgå föreningens namn, dess säte och ändamål samt bestämmelser om hur beslut i föreningens angelägenheter fattas. Hur många medlemmar en förening minst måste ha är inte klarlagt men två medlemmar är kanske tillräckligt och man behöver säkerligen inte vara mer än tre.²

Den främsta förutsättningen för att en förening ska kunna anses vara ideell är att ett eventuellt överskott inte delas ut till medlemmarna. Att föreningen bedriver näringsverksamhet är dock inget hinder för att den ska anses vara ideell. Ideella föreningar kan således vara av tre slag:

1. Föreningar, som genom icke-ekonomisk verksamhet främjar ideella syften, exempelvis idrottsföreningar och religiösa samfund.
2. Föreningar, som genom ekonomisk verksamhet främjar ideella syften, exempelvis hemslöjdsföreningar.
3. Föreningar som genom icke-ekonomisk verksamhet främjar sina medlemmars ekonomiska intressen, exempelvis fackföreningar och hyresgästorganisationer.

Tillstånd kan endast ges till ideella föreningar som har anknytning till sändningsområdet. För att bedöma om en ideell förening har anknytning till sändningsområdet ska särskild hänsyn tas till var

- föreningens studio och övriga lokaler för verksamheten finns,
- ansvarig utgivare och föreningens styrelsemedlemmar är bosatta och
- föreningsstämma och styrelsemöten hålls.

² Hemström Carl, *Bolag, Föreningar, Stiftelser. En introduktion*. Femte upplagan, Uppsala 2005 s. 98.

Vilka föreningar sänder närradio?

Föreningskategori	Antal	Andel
Radioförening	88	15,5
Religiös förening	162	28,5
Musikförening	18	3,2
Sport- och idrottsförening	7	1,2
Studieförbund	7	1,2
Handikapporganisation	6	1,1
Facklig organisation	4	0,7
Kulturförening	49	8,6
Kvinnoförening	1	0,2
Barn- och ungdomsförening	6	1,1
Student/elevorganisation	13	2,3
Politisk förening	42	7,4
Närradioförening	93	16,3
Annan	41	7,2
Ej svarat	32	5,6
Total	569	100,0

Antal föreningar efter kategori (uppgifterna bygger på enkätsvar juni 2007)

Kommentar: Den största kategorin av de som svarade på verkets enkät är religiösa föreningar (28,5 %). Religiösa föreningar har varit den största gruppen av tillståndshavare åtminstone sedan 1998. I denna kategori ingår församlingar inom Svenska kyrkan.

Hur länge gäller ett tillstånd?

Tillstånd att sända gäller för viss tid, normalt tre år. Tillstånd meddelade före den 1 december 1996 gäller tills vidare.

Sändningsområde

Det ska finnas en möjlighet att sända närradioprogram i varje kommun om någon tillståndsberättigad så önskar och det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl får det samtidigt sändas flera program i kommunen, dvs. ytterligare sändningsmöjligheter (frekvenser) får användas för närradiosändningar. Sändningsområdet ska omfatta högst en kommun och utanför storstadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna nå hela kommunen. Om det finns synnerliga skäl kan Radio- och TV-verket besluta om större sändningsområde.

Sändningstid

Sändningstiderna fördelas i första hand genom frivilliga överenskommelser mellan tillståndshavarna. Radio- och TV-verket beslutar om fördelningen av sändningstider om tillståndshavarna själva inte kan komma överens eller om en tillståndshavare begär att verket ska fastställa sändningsschemat i sin helhet. Den som bedöms ha störst intresse att sända vid en viss tid ska ges förtur.

Sändningarnas innehåll

I närradion får det bara sändas program som framställts särskilt för den egna verksamheten, det s.k. riksförbudet. Från denna regel görs undantag för sändningar under högst tio timmar per månad om innehållet i sändningarna är av särskilt intresse för tillståndshavarnas medlemmar, främjar kunskap och bildning eller utgör upptagningar av lokala kulturella tillställningar. För närradioföreningar är innehållet i sändningarna ytterligare begränsat till sändningar från evenemang av gemensamt

intresse för tillståndshavarna, information i begränsad omfattning om kommunal verksamhet samt uppgifter om närradioverksamheten m.m. Sammanslutningar som inte har tillstånd, men som uppfyller villkoren, får göra provsändningar inom ramen för närradioföreningens tillstånd. Provsändningen får i varje enskilt fall pågå under högst tre månader.

Programinnehåll	Mindre än hälften av sändningstiden	Mer än hälften av sändningstiden	Inte alls
Lokala nyheter	185	2	382
Kommunal information	193	23	353
Lokala evenemang	233	13	323
Musik	331	96	142
Föreningsinformation	306	20	243
Riksenheter	115	2	452
Annat	147	125	297

Antal föreningar efter programinnehåll (bygger på enkätsvar juni 2007)

Kommentar: Programinnehållet är varierat. 96 föreningar uppger i enkäten att de sänder musik mer än hälften av tiden. Närradio sänds både på svenska och på ett flertal andra språk.

Språk	Antal
Svenska	465
Finska	38
Engelska	25
Persiska	46
Arabiska	13
Spanska	29
Kurdiska	9
Serbiska	6
Bosniska	16
Kroatiska	4
Albanska	2
Annat språk	36

Antal föreningar efter språk (bygger på enkätsvar juni 2007)

Reklam

Sedan 1993 är det tillåtet att sända reklam och sponsrade program i närradion. Annonstiden är begränsad till högst åtta minuter under en timme mellan hela klockslag.

I september 2007 föreslog regeringen i propositionen *Annonstid i radio och TV* (prop. 2007/08:4) att annonser i ljudradio får sändas under högst 12 minuter under en timme mellan hela klockslag. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2008.

Hur finansieras radioverksamheten?

Intäkter	Mindre än hälften av finansieringen	Mer än hälften av finansieringen
Reklam	33	33
Sponsring	82	39
Medlemsavgifter	122	130
Kommunala bidrag	51	44
Annat	269	0

Antal föreningar efter finansiering

Kommentar: Av de 569 föreningar som svarat på enkäten uppger 130 att mer än hälften av radioverksamheten finansieras av medlemsavgifter.

Återkallelse av tillstånd

Ett tillstånd att sända närradio får återkallas om tillståndshavaren inte längre uppfyller kraven för tillstånd eller inte utnyttjat rätten att sända närradio under tre på varandra följande månader. Ett tillstånd kan också återkallas om en domstol finner att ett program innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten.

Lyssnarsiffror

2,4 procent av Sveriges befolkning mellan 9–79 år lyssnar på närradio minst fem minuter under ett genomsnittligt dygn.³

³ Radio- och TV-verket, *Medieutveckling 2007* s. 41

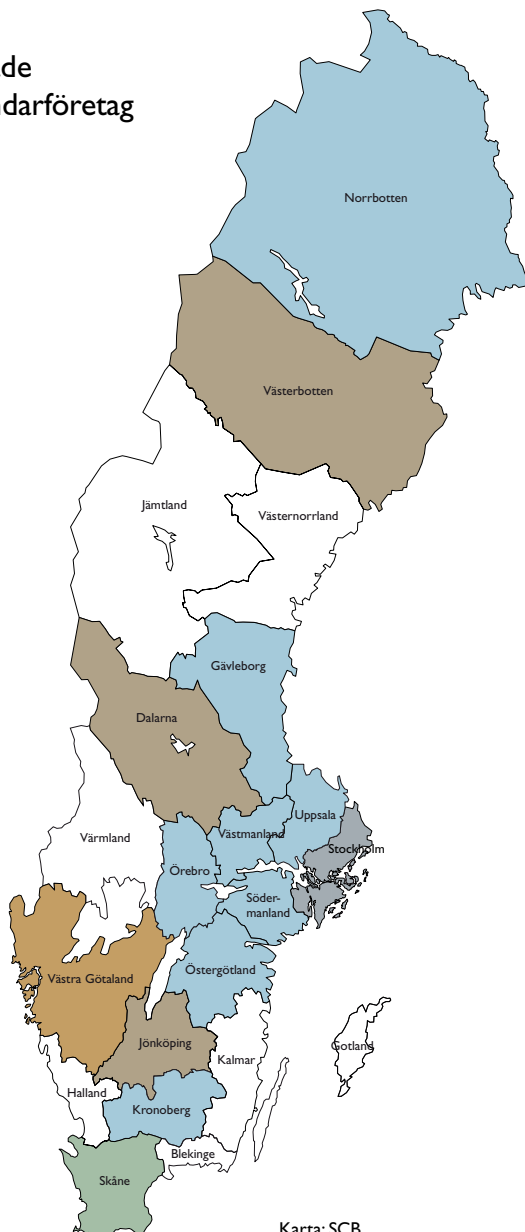
2.2 Lokal-TV idag⁴

Förordnade lokala kabelsändarföretag

Vad innebär ett förordnande?	En möjlighet att få gratis tillgång till en kanal i ett kabelnät inom en kommun. Förordnandet gäller normalt i tre år.
Vem kan få ett förordnande?	En organisation med flera medlemmar som ska verka för mesta möjliga yttrandefrihet och som har bildats för att bedriva lokala TV-sändningar.
Sändningsområde	Kabelnäten inom en kommun som når fler än 100 bostäder.
Hur många finns det?	26 kabelsändarföretag har förordnande.
Hur mycket får de sända?	Medlemsorganisationerna bestämmer själva vilka som ska få sända och när, men de har rätt till kanalen hela dygnet.
Villkor om programinnehåll	Inga krav på t.ex. opartiskhet och saklighet.
Avgifter?	Nej.
Reklam?	Nej, men sponsring är tillåten.
Tittarsiffror	Uppgifter saknas.

⁴ Uppgifterna i detta avsnitt är hämtade från Radio- och TV-verkets register över förordnade lokala kabelsändarföretag samt enkätsvar juni 2007.

Länskarta
Antal förordnade
lokala kabelsändarföretag

Karta: SCB

Förordnandet

Ett förordnande ger det lokala kabelsändarföretaget rätt att utan kostnad disponera ett särskilt bestämt utrymme i varje kabelnät som når fler än 100 anslutna bostäder inom en kommun. Kostnader för exempelvis länkförbindelse eller liknande installation för att mata in sändningarna i nätet faller dock på det lokala kabelsändarföretaget. Nätinnehavarnas skyldighet att upplåta en kanal för dessa sändningar syftar till att vidga yttrandefriheten och ge mindre resursstarka aktörer tillgång till mediet.

Radio- och TV-verket förordnar normalt endast ett lokalt kabelsändarföretag i en kommun, men kan förordna fler. Verket kan t.ex. besluta att flera kabelsändarföretag ska dela på sändningstiden i en kanal eller att två kabelsändarföretag som verkar i olika delar av kommunen tillåts att dela upp sändningsområdet. Nätinnehavaren behöver dock aldrig distribuera flera samtidigt sända program eller mer än en kanal.

Lokala kabelsändarföretag

Ett lokalt kabelsändarföretag ska vara en juridisk person (t.ex. ideell förening eller aktiebolag) som har bildats för att bedriva lokala kabelsändningar och som kan antas låta olika intressen och meningsriktningar komma till tals i sin verksamhet. Kabelsändarföretaget kan beskrivas som ett slags paraplyorganisation, vars medlemmar är de som har intresse för och bedriver lokal-TV-sändningar.

Vid verkets prövning om förordnande vägs in bl.a. om företaget är representativt med hänsyn till de lokala förutsättningarna, är öppet för nya medlemmar eller delägare och berett att i sin verksamhet ge företrädare för olika lokala intressen och meningsriktningar möjlighet att komma till tals. Radio- och TV-lagen ställer inte några särskilda krav på vilken organisationsform ett lokalt kabelsändarföretag ska ha utöver att det ska vara en juridisk person som har bildats för att bedriva

lokala kabelsändningar. Idag är samtliga lokala kabelsändarföretag ideella föreningar, men det finns inget uttryckligt krav att det måste vara en ideell förening. Ett förordnande får ges för högst tre år i taget. Antalet medlemmar hos de lokala kabelsändarföretagen varierar.

Min	6
Max	65
Medel	25

Antal medlemmar i lokala kabelsändarföretag (bygger på enkätsvar juni 2007)

Sändningsområde

Sändningsområdet bestäms oftast till en kommun. Mer än ett kabelsändarföretag kan förordnas i en kommun. Om ytterligare företag förordnas är kabeloperatören skyldig att bereda sändningsutrymme även för detta företag, dock inte mer än sammanlagt en kanal. Verket kan också, om särskilda skäl föreligger, förordna ett lokalt kabelsändarföretag i flera kommuner.

Delning av kanalplats

Det finns möjlighet för förordnade lokala kabelsändarföretag att dela kanalplats med kommersiella sändningar, om det förordnade lokala kabelsändarföretaget önskar avstå från kapacitet i den reserverade kanalen i kabelnätet. Det finns inte någon skyldighet för ett lokalt kabelsändarföretag att sända program under hela dygnet alla dagar. Därför kan kanalutrymme i vissa fall bli outnyttjat. Det har då ansetts rimligt att kabeloperatören har möjlighet att upplåta utrymmet till annat ändamål.

Sändningarnas innehåll

Ett lokalt kabelsändarföretag ska följa de allmänna bestämmelserna om sändningarnas innehåll i 6 kap. radio- och TV-lagen. Där finns t.ex. regler om att program med grovt och verklighetstroget våld eller pornografi inte får sändas när det finns risk att barn ser programmen, att felaktiga sakuppgifter bör rättas och att kommersiella intressen inte får gynnas på ett otillbörligt sätt.

Av de 15 som har svarat på verkets enkät har 8 svarat att de sänder på andra språk än svenska och resterande 7 att de endast sänder på svenska. De språk som föreningarna sänder på är bl.a. spanska, arabiska, finska, franska, somaliska engelska, serbiska, persiska och kurdiska.

Programinnehåll	Mellan 1 och 20 % av sändningstiden	Mellan 21 och 50 % av sändningstiden	Inte alls
Lokala nyheter	6	1	8
Riksnyheter	2		13
Fakta/samhällsprogram	5	6	4
Underhållning	8	2	5
Traditionell kultur	8	4	3
Sport	9		6
Barn- och ungdomsprogram			15
Kommunfullmäktige	6	2	7
Landstingsfullmäktige	5		10
EU-sändningar	1		14

Antal lokala kabelsändarföretag efter programinnehåll

Reklam och annan annonsering

Lokala kabelsändarföretag får inte sända reklam, men de får låta sponsra program.

Hur finansieras verksamheten?

Intäkter	Antal
Kommunala bidrag	4
Statliga bidrag	0
Projektbidrag	2
EU-bidrag	2
Sponsorer	0
Medlemsavgifter	14
Sändningsavgifter	8
Försäljning av tjänster	9
Från utbildning	2
Annat	6

Antal lokala kabelsändarföretag efter intäkter

Kommentar: Medlemsavgiften är den intäkt som förekommer hos flest lokala kabelsändarföretag.

Intäktskälla	Antal
Kommunala bidrag	4
Valmyndigheten	1
Projektbidrag	1
Medlemsavgifter	3
Sändningsavgifter	3
Försäljning av tjänster	1

Största intäktskällan för lokala kabelsändarföretag (avser år 2006)

Kommentar: Den största intäkten hos fyra av de kabelsändarföretag som svarade på enkäten var kommunala bidrag. Medlemsavgifter och sändningsavgifter är också viktiga intäktskällor.

Återkallelse av förordnande

Radio- och TV-verket får återkalla ett förordnande om det lokala kabelsändarföretaget under en tremånadersperiod inte har bedrivit någon sändningsverksamhet eller endast sänt i obetydlig omfattning. Bestämmelsen bygger på principen om att de knappa sändningsresurser som finns också ska utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt.

2.3 Lokala icke-kommersiella mediers betydelse och utveckling

De icke-kommersiella medierna är viktiga för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration eftersom de möjliggör för olika intressen och åsikter att göra sig hörda i samhällsdebatten. En av de stora utmaningarna i det moderna medielandskapet är att främja en mediemarknad där det finns utrymme för mångfald till både innehåll och ägande. Närradio och lokal-TV är viktiga komplement till såväl radio och TV i allmänhetens tjänst som kommersiell radio och TV.⁵ I budgetpropositionen för år 2008⁶ uttalas även att dessa medier har betydelse för såväl föreningsliv som integration och yttrandefrihet, eftersom de gör det möjligt för flera att göra sin röst hörd.

Närradion är i första hand tänkt att vara det ideella föreningslivets röst i etern. Syftet med närradion är att den ska vara en ortsbunden föreningsradio med utrymme för olika åsikter och intressen. De största grupperna som är representerade är religiösa sammanslutningar, föreningar som bildats för att sända närradio, kulturföreningar och politiska föreningar. Till skillnad från public service-radion får program som sänds i närradion innehålla budskap och härigenom vara partiska. Detta främjar yttrandefriheten och är en viktig del av demokratin. Lokal-TV är ytterligare ett medel för föreningar och föreningsmedlemmar att nå ut med sina budskap. När de lokala kabelsändarföretagen inrättades framhölls deras betydelse för mångfalden. Reglerna om de lokala kabelsändarföretagens verksamhet syftar till att vidga yttrandefriheten genom att bereda mindre resursstarka aktörer möjlighet att i TV föra fram åsikter och diskutera frågor som ligger dem nära. Röster som annars skulle ha haft svårt att göra sig hörda får en möjlighet att delta i samhällsdebatten.

⁵ Budgetpropositionen för 2007, Prop. 2006/07:1, s.105

⁶ Budgetpropositionen för 2008, Prop. 2007/08:1, s. 104

Närradions betydelse för integration har påvisats i en rapport från Presstödsnämnden.⁷ Presstödsnämnden konstaterade i sin rapport att medier på det egna språket har stor betydelse för individens välbefinnande och integrering i Sverige. Även lokala kabelsändarföretag är viktiga ur ett integrationsperspektiv. Växjö kommun tilldelade den 6 juni 2007 Öppna Kanalen Växjö kommunens pris för insatser mot rasism och främlingsfientlighet 2007. Motiveringen löd: "Öppna kanalen i Växjö har under sin korta verksamhetstid blivit en röst för organisationer och enskilda i Växjö kommun, en röst för demokrati, mångfald och engagemang i lokalsamhället. Öppna kanalen i Växjö ökar genom sin verksamhet kunskapen och förståelsen för likheter och olikheter människor emellan".⁸ I Radio- och TV-verkets enkät till tillståndshavarna för närradio och de förordnade lokala kabelsändarföretagen framkom att föreningarna sänder på ett flertal olika språk och vid studiebesöken framhölls betydelsen av att ha tillgång till medier på sitt eget hemspråk.

Svårigheten att engagera medlemmar är ett problem som finns inom det traditionella föreningslivet i stort; antalet aktiva medlemmar sjunker. Ungdomar engagerar sig hellre i enstaka sakfrågor än exempelvis inom de etablerade politiska partierna. Nuvarande sändningsområden är inte heller anpassade till föreningslivets struktur. Föreningsverksamheten regionaliseras mer och mer. Vidare talar exempelvis Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige om lokala medier, dvs. att medierna i första hand inte är lokala utan intresseinriktade.

Verksamheterna har påverkats av den utveckling som skett sedan närradion startade 1979 och kabelnätens utbyggnad under 1980-talet fram till dagens mångfacetterade medievärld. Möjligheterna att yttra sig har inte minskat de senaste decennierna utan istället breddats. Både budskap och föreningsinformation kan enkelt läggas ut

⁷ Presstödsnämnden, *Minoriteternas medier. Kartläggning och analys av situationen för medier som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige*. 2002

⁸ www.vaxjo.se 2007-08-14

på en förenings hemsida på Internet. Vidare finns möjlighet att sända program via webbradio eller webb-TV. Trots att möjligheterna att både lyssna och uttrycka sig i media har ökat, synes de lokala medierna i stort sett ha bevarat sin roll.

2.3.1 Förutsättningarna för närradio

Närradio finns idag på omkring 160 orter och har sammanlagt ungefär 1 030 tillståndshavare. De aktiva inom närradion är oftast i övre medelåldern. Att det är så är kanske inte så konstigt med hänsyn till att det är den äldre generationen som av tradition är den mest trogna radiopubliken. Under en tioårsperiod har radion minskat i användande men inte i de äldre åldersgrupperna. Trenden är att den privata lokalradion förlorar lyssnare bland de yngre men vinner bland de i medelålder och något äldre lyssnare. Medan yngre går över till andra medier lockar privat lokalradio numera även de äldre genom att ha både nyheter och redaktionellt material. Den traditionella föreningsradion finns alltså kvar men även andra former av radio gör sig gällande, t.ex. en lokal ortsradio. En radioförening har till syfte att sända radio och behöver inte nödvändigtvis sända något annat än musik. Närradion har haft lyssnarframgångar de senaste åren på orter där det bedrivits mer kommersiellt inriktad radio, medan närradion på många andra ställen som högst når en lyssnarandel om två procent. Riksförbudet och sändningsområdenas storlek kan ha haft betydelse för att närradion inte har utvecklats mer. Invandrargrupper har inte heller utnyttjat närradion i den omfattning som man kanske hade trott. Många tillståndshavare har svårt att finansiera sin verksamhet och klagat bl.a. på höga sändningskostnader och höga upphovsrättskostnader för att få sända musik.

Försökssändningar med digital radio har pågått sedan 1995. Regering och riksdag har ännu inte tagit ställning till vilken teknik som ska användas. Radio- och TV-verket har ett uppdrag att följa utvecklingen av digital distribution av ljudradio och årligen rapportera till regeringen om utvecklingen och olika teknikers för- och

nackdelar. En slutrapport ska lämnas i juni 2008. Därefter kan regeringen komma att fatta eventuella beslut om teknikskifte. Vid ett teknikskifte kommer närradion att beröras främst vad gäller sändningsområdenas storlek. En marksänd digital radiofrekvens kommer förmodligen inte att kunna brytas ned till så små områden som en kommun. Närradions sändningsområden kan därför komma att behöva justeras och bli större än idag samt anpassas till det digitala sändningsområdet.

Radio- och TV-verket har funnit att framtidsförutsättningarna för närradion på de olika sändningssorterna är mycket skiftande. Närradion är helt beroende av det ideella engagemang som finns inom respektive sändningsområde. När en eldsjäl försvinner kan det stjälpas en hel närradioort. Samtidigt är syftet med närradion att den just ska bygga på ideell grund. Många är också positiva till verksamheten. Ekonomin är ett problem på många orter, bl.a. för upphovsrättskostnader för att sända musik samt utsändningskostnader. En eventuell digitalisering av marknätet kommer att påverka närradion vad gäller teknik och sändningsområdenas utformning.

2.3.2 Förutsättningarna för icke-kommersiell lokal-TV

Antalet lokala kabelsändarföretag har ända sedan starten varit konstant omkring 30 stycken. Vissa av dessa sänder numera över mer än en kommun. Med hänsyn till att det finns 290 kommuner i Sverige får antalet sändande anses vara lågt. Digitaliseringen av det marksända TV-nätet påverkar kabelsändarföretagen på så sätt att även kabelnäten successivt digitaliseras. Vissa kabeloperatörer vidareänder program både digitalt och analogt men de behöver endast vidareända det lokala kabelsändarföretagets kanal analogt. För att se det digitala utbudet måste hushållen skaffa en digital-TV-box. Vissa kabelsändarföretag hävdar att antalet tittare därmed minskat genom att den enskilde tittaren inte växlar från den digitala boxen till analog mottagning enbart för att se på den lokala kanalen. Även antalet hushåll som tar emot sina TV-kanaler via bredbandsnät ökar. Idag finns ingen skyldighet för bredbandsbolagen eller andra

operatörer med elektroniska kommunikationsnät att upplåta sändningsutrymme för de förordnande lokala kabelsändarföretagens kanal.

Sammanfattningsvis är framtidsförutsättningarna för lokal-TV, liksom för närradion, mycket skiftande. Det finns lokala kabelsändarföretag i omkring tio procent av alla kommuner i Sverige, vilket tyder på att intresset är svalt eller att det är stora svårigheter att få igång en fungerande verksamhet. När verksamheten ska startas måste en organisation bildas som i sin tur ska skaffa utrustning, studio och bekosta överföringen av signalen till kabeloperatörens nät. Samtidigt har teknikutvecklingen gått snabbt framåt sedan 1980-talet och utrustningen har blivit både bättre och billigare. Det har ändå inte blivit fler aktörer. Konkurrenten från Internet och andra medieformer kommer troligtvis att innebära att intresset för lokal-TV kan minska ytterligare. Å andra sidan har massdistribution av program till TV-mottagaren i hemmet fortfarande ett stort värde och kan få genomslag för en större tittargrupp. Att arbeta inom lokal-TV kan också vara en inkörsport till fortsatt arbete med TV-produktion. Även lokal-TV:n är beroende av det ideella engagemang som finns inom respektive sändningsområde. När en eldsjäl försvinner kan det stjälpas den lokala kanalen. Samtidigt är syftet att verksamheten just ska bygga på ideell grund. Många är också positiva till verksamheten. Ekonomin är ett problem på många orter, bl.a. för teknisk utrustning samt för upphovsrättskostnader. Många är beroende av kommunala bidrag, vilket kan medföra svårigheter med att utveckla verksamheten eftersom man inte vet om bidrag även kommer att utgå nästföljande år och till vilket belopp.

2.4 Framgångsfaktorer

Det kan diskuteras vad som är en framgångsrik verksamhet – är det att ha en hög lyssnar- eller tittarandel eller att ha många utövare? Syftet med icke kommersiella radio- och TV-program är att verksamheten ska leda till största möjliga yttrande- och informationsfrihet och därför är andelen utövare viktigare än andelen lyssnare. Närradio och lokal-TV bygger på att det ska vara fråga om ideell verksamhet och staten ger den viktigaste förutsättningen genom att tillhandahålla gratis frekvens respektive kanal. Många utövare är positiva till framtiden även om de klagar på både bristande engagemang och resurser. Många vill ha bidrag samtidigt som andra uttalar att de inte vill vara beroende av vare sig stat eller kommun. Även om det viktigaste är att det finns många utövare är ett tillräckligt stort lyssnar- respektive tittarunderlag viktigt för verksamhetens utveckling. Ett tillräckligt stort underlag kan bidra till att intresset för respektive medium ökar och att fler vill sända och därmed dela på kostnaderna samt att möjligheten att finansiera med reklam (endast närradio) eller sponsring ökar. Vidare kan tänkas att det är lättare att få bidrag från kommunen om man kan visa på tillräckligt höga lyssnar- eller tittarandelar. Sammanfattningsvis måste en framgångsrik verksamhet bygga på ett ideellt engagemang eftersom det är syftet med verksamheten. Om de ekonomiska förutsättningarna förbättras finns även möjlighet att utveckla verksamheten både vad gäller programinnehåll, samarbete med andra aktörer och att locka nya utövare. Att de ekonomiska förutsättningarna bör förbättras behöver inte nödvändigtvis innebära ytterligare bidrag utan även att sammanslutningarnas egna möjligheter att få intäkter förbättras. Det kan exempelvis ske genom att kanalen kan nå ut i flera olika elektroniska kommunikationsnät (TV) eller större sändningsområden samt utökade möjligheter att få sända material som producerats av någon annan (närradio).

De viktigaste faktorerna för en framgångsrik verksamhet får anses vara ideellt engagemang, många aktiva i flera åldrar samt en god och stabil ekonomi och goda förbindelser med nätägare, andra sändande och ett tillräckligt stort lyssnar- eller tittarunderlag. De flesta som sänder uppfyller inte samtliga dessa faktorer. Trots det är många positiva till sin verksamhet. De synes nämligen ha den viktigaste byggstenen som allt vilar på, nämligen det ideella engagemanget.

2.5 Nuvarande intresseorganisationer

Närradions riksorganisation (NRO) bildades 1996 och har cirka 70 medlemmar, varav de flesta är närradioföreningar. Även enskilda ideella föreningar som sänder närradio eller privatpersoner kan vara medlemmar. NRO verkar för ett samarbete alternativt samgående med Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige i syfte att skapa en stark sammanslutning för icke-kommersiella medier. Den tidigare riksorganisationen Sveriges Närradioförbund är numera upplöst. NRO samverkar även med Kristna Radionätet, vars medlemmar också är medlemmar i NRO. Kristna radionätet är ett nätverk som engagerar kristna radiostationer över hela landet och har ett 80-tal kristna föreningar som medlemmar som bedriver sändningar allt från några timmar i veckan till mycket omfattande sändningsverksamhet. Organisationen startade 1992 i Jönköping.

Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige har cirka 14 kabelsändarföretag som medlemmar. Förbundet ska stå för yttrandefrihet, demokrati och att alla kan göra sin röst hörd. Förbundet vill verka för en gemensam riksorganisation som består av olika delar såsom TV, radio, föreningstidningar och Internet.

3 Förslag och bedömningar

Inledning

I avsnitt 3.1 bedömer Radio- och TV-verket att om inga åtgärder vidtas kommer de lokala icke-kommersiella medierna att fortsätta på samma nivå som idag eller minska något. Radio- och TV-verket bedömer att dessa medier har sådan stor betydelse för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration att förslag bör läggas som förbättrar framtidsförutsättningarna för dessa medier. I avsnitt 3.2 och 3.3 lämnas därför ett antal förslag för att stärka närradion och lokal-TV:n. Förslaget avser förändringar både vad gäller kraven på programinnehåll och sändningsområdenas storlek samt förändringar som avser att underlätta ärendehantering vid exempelvis anmälan av utgivare. För att få en helhetsbild presenteras såväl nya förslag som förslag som nyligen lagts fram av regeringen och av Radio- och TV-lagsutredningen.

Under våren 2007 lät verket sända ut ett frågeformulär till samtliga tillståndshavare för närradio och lokala kabelsändarföretag. I enkäten ställdes frågor om både deras nuvarande verksamhet, om framtiden men även vad de ansåg om ett antal uppställda förslag till åtgärder. De har också beretts tillfälle att lämna egna förslag. Verket har även haft var sitt möte med företrädare för Närradions riksorganisation (NRO) samt Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige och diskuterat de lokala mediernas framtidsförutsättningar och eventuella förslag till förändringar. De upptagna förslagen gäller i vissa fall både närradio och lokal-TV medan andra rör endast närradio respektive lokal-TV. Förutom att sändningsteknikerna skiljer sig åt finns vissa andra grundläggande skillnader, se nedan.

I kapitel 4 finns en fördjupad redovisning av den kartläggning och dokumentation som genomförts. I kapitel 5 och 6 presenteras därefter en omvärldsbeskrivning respektive historik.

Jämförelse mellan närradio och lokal-TV

	Närradio	Lokal-TV
Sändningsform	Marksänd analog radio.	Analog/digital kabel-TV.
Tillstånd/förordnande	Tillstånd för varje enskild förening.	Förordnande för en gemensam paraplyorganisation.
Sändningsområde	Normalt en kommun.	Normalt en kommun men endast i nät med över 100 anslutna hushåll.
Sändningsperiod	Normalt tre år i taget.	Normalt tre år i taget.
Antal	Cirka 1 030 i 158 kommuner.	26 organisationer i sammanlagt cirka 30 kommuner.

Även om mycket skiljer de båda medieformerna åt har de en gemensam utgångspunkt, nämligen att de tillkommit för att värna om yttrandefriheten och informationsfriheten och båda har därför stöd i grundlag.

3.1 Konsekvenser för lokala medier om inga åtgärder vidtas

Verkets bedömning: Det traditionella föreningslivet förändras, men behovet av och intresset för att engagera sig och uttrycka sig i olika frågor finns fortfarande kvar. Åtgärder som ytterligare främjar yttrandefriheten och underlättar verksamheten bör därför övervägas. Om inga åtgärder vidtas kommer verksamheterna troligtvis att fortsätta som idag, även om den kan tänkas minska något i omfattning. Utövarna är överlag positiva till sin verksamhet. En framtida digitalisering av den marksända radion kommer att påverka närradion och troligen kommer sändningsområdena att behöva ses över.

Konsekvenser för närradion om inga åtgärder vidtas

Närradion kommer, liksom idag, att bestå av flera olika former av radio. På många orter skulle närradion sannolikt fortsätta på det sätt den gjort hittills med verksamhet som kan bedrivas bl.a. med hjälp av anställda med lönebidrag och reducerad hyra. Många konstaterar dock att återväxten av intresserade är låg eftersom ungdomar i stor utsträckning väljer andra medier. Medelåldern är därför hög eller mycket hög på dem som sänder. I takt med att de äldre slutar sända finns risk för att närradion upphör. På de orter där yngre har engagerat sig är det också en annan form av radio. Innehållet i sändningarna synes vara mycket musik och inte i någon större omfattning föreningsbudskap. Det finns inte heller något sådant krav. Tillstånd kan ges till s.k. radioföreningar, vars syfte endast är att sända närradio. På de orter där det finns kommersiellt underlag för att sända närradio kan närradion komma att utvecklas mer mot en slags ortsradio som efterliknar den kommersiella lokalradion men kanske med mer lokala inslag, exempelvis föreningsfönster och lokal reklam. En

lokal ortsradio med kommersiell inriktning men med föreningsfönster har etablerat sig på vissa orter och på kort tid fått höga lyssnarsiffror. Närradion och lokal-TV:n har börjat samarbeta på vissa orter och gör på så sätt samordningsvinster. Ett lyckat exempel på detta är Västerås.

Vid en eventuell digitalisering av marknätet måste dock frågan om närradions framtid tas upp. Vad händer exempelvis med den nuvarande indelningen i sändningsområden som idag omfattar en kommun? Det är tveksamt om det kommer att finnas förutsättningar för så små sändningsområden i ett digitaliserat marknät.

Konsekvenser för lokal-TV:n om inga åtgärder vidtas

Möjligheten att bilda ett lokalt kabelsändarföretag har funnits sedan mitten på 1980-talet. Det har dock aldrig funnits fler än omkring 30 förordnade företag och i dagsläget (oktober 2007) finns det 26 förordnade. Om inga åtgärder vidtas kommer troligtvis verksamheten att fortgå i samma omfattning eller kanske minska något. Digitaliseringen av marknätet har påverkat och kommer att påverka dessa företag eftersom kabeloperatörerna inte behöver sända ut de förordnades program digitalt utan endast analogt. Kabelanslutna hushåll som får sitt programutbud via en digital-TV-box måste därför växla till analog mottagning för att få se det lokala kabelsändarföretagets programutbud. Det kan innebära att TV-tittaren glömmet bort eller av bekvämlighet inte byter till analog mottagning enbart för att få se det lokala programmet. En ökande andel hushåll tar emot sina TV-program via bredbandsnät och för bredbandsoperatörerna finns ingen skyldighet att vidareända det lokala kabelsändarföretagets sändningar. Om inga åtgärder vidtas finns en risk att antalet tittare minskar ytterligare och att antalet som är intresserade av att sända minskar. Enligt Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige finns intresse hos ungdomar att sända program via TV, men de saknar resurser till det. En annan utveckling är att samarbetet mellan de förordnade lokal-TV-företagen utökas och att de i högre grad än idag delar med sig av sitt programutbud. På så sätt kan ett intressant material ändå få hushållen att växla över till analog mottagning för att se kanalen.

3.2 Förslag och bedömningar beträffande närradio

3.2.1 Riksförbudet i närradion avskaffas

Verkets förslag: Det ska vara möjligt för tillståndshavarna inom närradion att i den omfattning de så önskar få sända material som inte producerats för den egna verksamheten. Radio- och TV-verket föreslår därför att bestämmelsen i 6 kap. 6 § radio- och TV-lagen om att det i närradion endast får sändas program som har framställts särskilt för den egna verksamheten ska tas bort.

I närradion finns ett förbud mot att i större omfattning sända program som inte producerats för den egna verksamheten. En tillståndshavare får sända sådana program högst tio timmar per månad. Programmen måste dock antingen ha anknytning till medlemmarna, främja kunskap och bildning eller vara en inspelning från en lokal kulturell tillställning. Syftet med bestämmelsen var att garantera programverksamhetens lokala karaktär och att förhindra att samma program sänds över flera sändare i olika kommuner. Undantaget om tio timmar infördes 1998. Regeringen menade att det i och med bestämmelsen fanns viss risk för kommersialisering av närradion. Granskningsnämnden för radio och TV fick därför i uppdrag att utvärdera den nya bestämmelsen. I en rapport år 2000 kunde Granskningsnämnden konstatera att enbart denna bestämmelse inte inneburit någon ökad risk för kommersialisering.

En övervägande del av de som besvarat verkets enkät är mycket eller ganska positiva till möjligheten att i större omfattning få sända centralproducerade program. Närradions riksorganisation är också positiv till ett avskaffande av riksförbudet och menar att det då finns möjlighet för föreningarna att nå ut med sitt föreningsbudskap och också sända kvalitetsmässigt bättre radio.

Att ge tillståndshavarna möjlighet att sända de program de önskar, oavsett om det är fråga om egenproduktion eller s.k. centralproducerat program, kan i bästa fall stärka föreningsradion. Det ger även föreningar med små resurser möjlighet att producera egna program och att nå ut med sitt budskap. Med hänsyn till att föreningslivet regionaliseras blir det då även möjligt för en förening att sända samma program över hela sitt verksamhetsområde och inte begränsas av sändningsområdets storlek. Vidare möjliggör det för tillståndshavare att sända från större evenemang, exempelvis från riksmöten och tälmöten m.m., som ibland pågår under flera dagar eller veckor. För att kunna sända från sådana riksmöten har sammanslutningarna tidigare bildat ett antal radioföreningar som sökt och fått tillstånd av Radio- och TV-verket och därefter sänt 10 timmar vardera. Ett annat alternativ har varit att hos verket söka ett tillfälligt tillstånd som kan ges för högst 14 dagar. De har då inte kunnat sända på den inarbetade närradiofrekvensen utan istället fått söka tillstånd hos Post- och telestyrelsen om att få använda en annan frekvens.

Risken med att bestämmelsen avskaffas är att kommersialiseringen kan komma att tillta genom att aktörer med kommersiella intressen tar över närradiofrekvensen och sänder ut samma material som exempelvis en privat lokalradiostation. I media har förekommit diskussioner om att det är bättre att en kommersiell aktör tar över och spelar musik och det som den yngre publiken vill höra. Mot detta kan anföras att de kommersiella aktörerna får bedriva sina sändningar inom ramen för de bestämmelser som gäller för privat lokalradio och att det inte är närradions syfte att i första hand efterlikna denna utan istället vara en motvikt och ett komplement till både public service och kommersiella aktörer.

Något motsvarande riksförbud har inte funnits för de lokala kabelsändarföretagen. Möjligheten att sända sådana program synes inte tidigare ha utnyttjats i någon större omfattning men man bygger nu upp en gemensam databas för detta ändamål. Föreningslivet regionaliseras och frågor som diskuteras är både lokala men även viktiga på riksnivå. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige talar därför om globala medier.

Sammanfattningsvis finner verket att fördelarna med att avskaffa riksförbudet överväger nackdelarna. Avskaffandet av riksförbudet bör vid behov utvärderas något år efter ikraftträdandet. Om det visar sig att åtgärden har haft negativt inflytande på närradion bör det då övervägas om man återigen ska införa någon form av reglering av mängden icke-egenproducerade program som får sändas i närradion.

3.2.2 Lättare att få utvidgat sändningsområde

Verkets förslag: Det ska bli lättare än idag att få utökat sändningsområde för närradio. Verket föreslår därför en ändring i 4 kap. 2 § radio- och TV-lagen på så sätt att det bör vara tillräckligt med särskilda skäl för att verket ska besluta om större sändningsområde än en kommun. Idag krävs det synnerliga skäl. Verket får i sin praxis avgöra vad om ska anses vara särskilda skäl.

Enligt nuvarande bestämmelse ska det finnas en möjlighet att sända närradioprogram i varje kommun om någon tillståndsberättigad så önskar och det är tekniskt möjligt. Sändningsområdena ska omfatta en kommun och utanför storstadsområdena ska det eftersträvas att sändningarna når hela kommunen. Om det finns synnerliga skäl kan Radio- och TV-verket besluta om större sändningsområde. Verket anser att det bör vara lättare än idag att få ett större sändningsområde och föreslår därför att det ska vara tillräckligt med särskilda skäl för att besluta om utökat sändningsområde. Vad som avses med särskilda skäl får avgöras genom verkets praxis.

Huvuddelen av de tillfrågade är mycket positiva (58 %) eller ganska positiva (26 %) till en sådan förändring. Även Närradions riksorganisation är positiv till en sådan förändring.

Möjligheten till att få ett utvidgat sändningsområde skulle innebära en anpassning till föreningslivets organisation, kommunernas samarbete och hur ungdomar organiserar sig. En stor del av föreningslivet har regionaliserats och kommuner bedriver olika samarbeten. Ungdomar deltar i olika aktionsgrupper som kan sträcka sig över fler kommuner. Intresset för att sända närradio kan tänkas öka om man får ett större lyssnarunderlag. Att få ett större upptagningsområde kan tänkas vara av större intresse i södra och mellersta delen av Sverige eftersom sändningskostnaderna blir betydligt lägre med hänsyn till bl.a. terräng och avstånd.

En nackdel med ett större sändningsområde kan vara att mängden sändningstid för respektive förening kan komma att minska. Det är dock inte så troligt eftersom det torde finnas ledig sändningstid på de allra flesta sändarorter utanför storstadsområdena. Vidare kan ett större sändningsområde tillsammans med avskaffandet av riksförbudet göra det mer intressant för kommersiella krafter att verka inom närradion. Men att bedriva kommersiell verksamhet inom närradion är ändå alltid ett risktagande, inte minst för att man alltid måste vara beredd att bereda nya tillståndshavare sändningsutrymme. Är man inte beredd att göra det har de nya tillståndshavarna möjlighet att ansöka om att verket ska fastställa sändningstidschema. Vid intressekonflikt om tid tas inte någon hänsyn till att få viss tid pga. kommersiella intressen.

3.2.3 Större annonsmängd i närradion

I september 2007 föreslog regeringen i propositionen Annonstid i radio och TV (prop. 2007/08:4) att annonser i ljudradio får sändas under högst 12 minuter under en timme mellan hela klockslag. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2008. Verket tillstyrker detta förslag.

Enligt nuvarande lagstiftning får annonsmängden i närradio vara högst åtta minuter under en hel timme mellan hela klockslag (7 kap. 5 § radio- och TV-lagen). Om sändningen inte omfattar en timme mellan hela klockslag får annonsmängden vara högst tio procent av sändningstiden.

Av de som besvarat verkets enkät har 46 procent varit mycket eller ganska positiva till en ökning av den högsta tillåtna annonstiden. Närradions riksorganisation är också positiv till förändringen. Av enkätsvaren framgår vidare att det är en liten del av de sändande som använder reklam i sin verksamhet. En anledning är bl.a. att det är dyrt att producera bra reklam och att det tar tid att få uppdrag. Närradions riksorganisation instämmer i denna uppfattning.

Radio- och TV-verket bedömer att det är positivt med en ökad möjlighet att sända annonser i närradion.

3.2.4 Utökning av tillståndshavarkretsen till samtliga registrerade trossamfund

Verkets förslag: Tillståndshavarkretsen i närradion ska ändras till att även omfatta samtliga registrerade trossamfund och registrerade organisatoriska delar av registrerade trossamfund som har anknytning till sändningsområdet.

Radio- och TV-lagsutredningen har i sitt slutbetänkande⁹ lämnat förslag om att tillstånd att sända närradio ska kunna ges till samtliga registrerade trossamfund och organisatoriska delar av registrerade trossamfund som har anknytning till sändningsområdet. Det omfattar såväl Svenska kyrkan och dess församlingar, kyrkliga samfälligheter och stift samt andra trossamfund eller organisatoriska delar av trossamfund som har registrerats med stöd av lagen om trossamfund.

Verket har i sitt remissvar påpekat att de flesta registrerade trossamfunden torde vara rikstäckande eller i vart fall täcka större områden än en kommun. Syftet med närradion är att den ska vara lokal. Med hänsyn härtill föreslog verket att det i 4 kap. 4 § andra stycket redogörs för vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om en ideell förening har anknytning till sändningsområdet och att detta även borde omfatta registrerade trossamfund.

⁹ *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51)

3.2.5 Tillståndshavarkretsen bör inte ändras ytterligare

Verkets bedömning: Det bör inte göras någon ytterligare ändring i tillståndshavarkretsen än de ändringar som ovan föreslagits om registrerade trossamfund.

Möjligheten att sända närradio har grundlagsskydd. I yttrandefrihetsgrundlagen sägs att det ska finnas möjlighet för sammanslutningar att få tillstånd att sända ljudradioprogram i lokala radiosändningar i den utsträckning som tillgängliga radiofrekvenser medger. Närmare föreskrifter härom meddelas i lag.¹⁰ I grundlagen används benämningen sammanslutningar, vilket inte gör det möjligt för enskilda personer att få ett tillstånd att sända närradio. Med hänsyn till att det är relativt lätt att bilda en ideell förening och få tillstånd att sända närradio, har den enskilde ändå stora möjligheter att kunna börja sända närradio; det är tillräckligt att minst 2–3 personer bildar en lokal radioförening och antar stadgar av viss omfattning och utser en styrelse som kan företräda föreningen.

Närradions riksorganisation och Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige föreslår att man i närradion inför en liknande ordning som gäller för lokal-TV:n. Förslaget innebär att de som vill sända närradio på en ort får bilda en gemensam paraplyorganisation där alla föreningar och enskilda som vill sända närradio får bli medlemmar. Verket har inte ställt någon sådan fråga i enkäten och ingen enskild sammanslutning som besvarat enkäten har lämnat något liknande förslag.

¹⁰ 3 kap. 2 § tredje stycket yttrandefrihetsgrundlagen

Frågan behandlades redan år 2003 i verkets rapport *Närradion i förändring*. Verket fann då att frågan om en paraplyorganisation väckte en rad frågor som behövde utredas ytterligare och i ett annat sammanhang. Vidare ansåg verket att en annan form av organisation kunde bli aktuell i samband med att digital ljudradio införs. De tveksamheter som verket då framförde gäller även idag.

En fördel anses vara att en sammanslutning per ort kan bli en starkare part i avtalsförhållanden än många enskilda. Vidare kan det vara lättare att få bidrag m.m. eftersom det koncentreras till en sammanslutning. Många föreningar företräds redan idag av en närradioförening som hanterar gemensamma frågor och deras roll kan utökas ytterligare om medlemmarna så vill. Vissa av tillstånden att sända närradio gäller tills vidare och det är troligt att inte alla tillståndshavare anser det vara en bra lösning med att endast ha en paraplyorganisation per ort. Nuvarande ordning har den fördelen att den inte ruckar på föreningsfriheten. Den som vill kan bli medlem i en närradioorganisation eller i en paraplyorganisation men har även möjlighet att avstå. Utövarna kan exempelvis ha olika uppfattning om vad som är ett bra programinnehåll eller om man ska få sända reklam.

I dagsläget när tillståndsgivningen fungerar relativt bra synes det inte finnas tillräcklig grund för att göra en sådan ingripande förändring som påverkar varje enskild sammanslutning. Att tvinga in alla tillståndshavare i en kommun under en gemensam sammanslutning kan också leda till omedelbara konflikter som kräver att det finns noggrann reglering av formerna för tillståndshavarnas interna arbete och för tvistlösning under löpande tillståndsperiod. De enskilda tillståndshavarnas möjlighet att samarbeta i en paraplyorganisation är redan idag mycket goda men synes endast fungera tillfredsställande om det bygger på frivillighet. Verket finner därför att det i dagsläget inte finns grund för att lämna något förslag om ändringar i tillståndshavarkretsen. Skulle grunderna för närradion komma att förändras, exempelvis genom att sändningsområdena förändras i och med digitaliseringen, bör förslaget om paraplyorganisation tas upp till förnyad bedömning.

3.3 Förslag och bedömningar beträffande lokal-TV

3.3.1 Inledning

För att få fram en helhetsbild presenteras såväl nya förslag som förslag som nyligen lagts fram av Radio- och TV-lagsutredningen. Utredningen har i sitt slutbetänkande, *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51) tagit upp en rad frågor som rör lokal icke-kommersiell TV. Radio- och TV-verket har tidigare fått möjlighet att yttra sig över de förslag och bedömningar som utredningen lämnat. Verket vidhåller i stort sina ståndpunkter som lämnats i verkets remissyttrande över slutbetänkandet. I detta delavsnitt tar verket även upp de synpunkter som kommit fram vid kontakter med de lokala kabelsändarföretagen och riksorganisationen.

3.3.2 Skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme utökas till bredbandsnät

Verkets förslag: Skyldigheten att tillhandahålla utrymme i nät för sändningar från lokala kabelsändarföretag enligt radio- och TV-lagen utvidgas till att omfatta alla elektroniska kommunikationsnät som används för överföring av TV-program till allmänheten genom tråd, som t.ex. bredbandsnät.

Radio- och TV-lagsutredningen föreslog att skyldigheten för innehavare av kabelnät att tillhandahålla utrymme i nätet för sändningar från lokala kabelsändarföretag utvidgas till att omfatta inte bara traditionella kabel-TV-nät, utan alla elektroniska

kommunikationsnät som används för överföring av TV-sändningar till allmänheten genom tråd, som t.ex. bredbandsnät. En förutsättning för att nätinnehavaren ska vara skyldig att tillhandahålla utrymme för lokala kabelsändarföretag ska dock fortfarande vara att minst 100 anslutna hushåll använder nätet som sitt huvudsakliga medel för att ta emot TV-sändningar. Bestämmelsen blir med andra ord teknikneutral.

Verket har i sin enkät till kabelsändarföretagen ställt frågan om de anser att deras kanal även ska finnas med i bredbandsnäten. Av de fjorton som besvarat frågan var 13 mycket positiva och en ganska positiv till ett sådant förslag. Även Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige är positivt till förslaget.

Verket anser att möjligheten för ett lokalt kabelsändarföretag att även nå ut i bl.a. bredbandsnät skulle få stor betydelse för lokal-TV-kanalen eftersom fler och fler har möjlighet att ta emot TV-sändningar via bredbandsnät. Drygt 60 procent av den svenska befolkningen har idag tillgång till bredband och de större bredbandsleverantörerna kan erbjuda mellan 30–60 kanaler.¹¹

3.3.3 Skyldighet att tillhandahålla sändningsutrymme ska gälla både analog och digital teknik

Verkets förslag: Operatörer av elektroniska kommunikationsnät ska vara skyldiga att tillhandahålla det lokala kabelsändarföretaget såväl analogt som digitalt sändningsutrymme i de nät där TV-program vidaresänds med både digital och analog teknik.

Radio- och TV-lagsutredningen föreslog beträffande nät där både analog och digital sändningsteknik används, att en nätägare eller kabeloperatör som är skyldig att

¹¹ Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2006 samt Medieutveckling 2007

tillhandahålla utrymme för sändningar från lokala kabelsändarföretag ska åläggas att tilldela de lokala kabelsändarföretagen analogt sändningsutrymme. I de fall där nätägaren eller den som förfogar över nätet endast sänder med digital teknik ska denne ha rätt att välja huruvida de lokala kabelsändarföretagens sändningar ska förmedlas analogt eller digitalt.

Radio- och TV-lagsutredningen framhöll att många kabeloperatörer hade för avsikt att även fortsättningsvis sända vissa program med analog teknik, i vart fall de programtjänster som de är skyldiga att vidarebefordra enligt 8 kap. 1 § radio- och TV-lagen. Vissa hushåll kommer därför även i fortsättningen att se analog TV och behöver då inte skaffa sig en digital-TV-box. Genom att ställa krav på att innehållet ska levereras i analog form möjliggör det både för de hushåll som tar emot programmen analogt och de hushåll som har en digital-TV-box att se programmen.

Enligt Radio- och TV-verkets mening är det sannolikt att kabelnäten, på samma sätt som har skett med satellit- och marksänd TV, på sikt kommer att övergå till enbart digital distribution. Om operatörerna under övergångsperioden kan välja att fortsätta att tilldela kabelsändarföretagen enbart analogt sändningsutrymme och allt övrigt programutbud tillhandahålls digitalt, finns det en risk att tittarna inte på ett enkelt sätt kan ta del av sändningarna från de lokala kabelsändarföretagen. Verket anser därför att operatörerna bör vara skyldiga att tilldela det lokala kabelsändarföretaget såväl analogt som digitalt sändningsutrymme så länge som TV-program sänds i näten med både digital och analog teknik. Vid verkets studiebesök har framkommit att vissa företag har förlorat tittare och andra är rädda för att mista tittare med hänsyn till att hushållen inte kommer att ändra från digital till analog mottagning för att se den lokala kanalen. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige menar att denna fråga är den viktigaste för lokal-TV:s överlevnad. Det lokala kabelsändarföretagets inkomster består till stor del av sändningsavgifter från sina medlemsorganisationer. Finner medlemmarna att tittarunderlaget minskar, minskar även deras intresse av att sända och även av att vara medlemmar i företaget. Företagets möjligheter att verka minskar då ytterligare. I och med att fler och fler går över till digital mottagning är risken därför stor att verksamheten upphör på många orter.

3.3.4 Kabeloperatören bör inte åläggas att hämta de programbärande signalerna hos kabelsändarföretagen

Verkets bedömning: Kabeloperatören bör inte åläggas en skyldighet att hämta de programbärande signalerna hos kabelsändarföretagen, s.k. take away-skyldighet.

Radio- och TV-lagsutredningen ansåg inte att det bör införas någon lagstadgad skyldighet för kabeloperatören att hämta de programbärande signalerna hos kabelsändarföretagen. Konsekvenserna skulle bli stora för de mindre nätägarna och det ansågs även finnas en risk för att kostnaderna skulle övervältras på hushållen.

Av de fjorton kabelsändarföretag som besvarat frågan var tolv mycket positiva till förslaget om take away-skyldighet. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige menar dock att denna fråga inte längre är ett stort problem för företagen med tanke på de olika tekniska lösningar som finns idag. Med hänsyn härtill och till konsekvenserna för nätägarna och hushållen delar verket Radio- och TV-lagsutredningens uppfattning att det inte är rimligt att ålägga kabeloperatörerna en s.k. take away-skyldighet.

3.3.5 Det bör fortfarande vara möjligt att dela kanal med annan aktör

Verkets bedömning: Den del av sändningsutrymmet som inte utnyttjas av det lokala kabelsändarföretaget bör av kabeloperatören kunna upplåtas till annan aktör.

Enligt verkets praxis är det tillåtet att den del av kanalutrymmet som inte utnyttjas av det lokala kabelsändarföretaget, får användas av en annan aktör, även en kommersiell sådan. Det är kabeloperatören som får besluta om en kanaldelning och vem som i sådant fall ska få använda det outnyttjade utrymmet. I praktiken har det alltid varit fråga om ett samarbete med det lokala kabelsändarföretaget. Radio- och TV-lagsutredningen ansåg i sin utredning att det alltså bör finnas möjlighet för en nätinnehavare att upplåta det sändningsutrymme som det lokala kabelsändarföretaget avstår från att utnyttja till ett eller flera kommersiella programföretag.

Verket har ställt en enkätfråga om utökade möjligheter till kanaldelning men huvuddelen av dem som besvarat enkäten har varit negativa eller mycket negativa till ett sådant förslag. Såvitt verket känner till förekommer kanaldelning endast i liten omfattning. På vissa orter har kanaldelningen lett till bråk mellan de båda aktörerna. I något fall har den kommersiella aktören efter en tid fått ett eget sändningsutrymme hos kabeloperatören. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige är positivt till en kanaldelning enbart om den andra aktören inte är kommersiell. Det finns annars risk för att det lokala kabelsändarföretagets möjlighet att få utökad sändningstid är begränsad och att det även skulle skapa negativ kritik från tittare som hellre ser på den kommersiella aktörens programutbud. Vidare kan det bli en sammanblandning av de olika aktörerna.

De fördelar som finns med en kanaldelning är att kanalkapaciteten utnyttjas och att det lokala kabelsändarföretaget kan göra samordningsvinster, såsom dela lokal och utrustning. De nackdelar som kan förekomma är svårigheter för det förordnade företaget att utvidga sin sändningstid och risk för sammanblandning och beroendeställning till det kommersiella bolaget. Risken för sammanblandning minskar dock i det digitala nätet eftersom de finns på olika utrymmen. Verket anser dock att möjligheten bör finnas kvar men att det måste finnas en möjlighet för kabelsändarföretaget att få tillgång till mer tid om så önskas. Detta bör i första hand kunna regleras i avtal mellan operatören och den kommersiella aktören. Det är dock upp till kabeloperatören att avgöra om han vill tillåta kanaldelning eller inte.

3.3.6 Inget särskilt utrymme i marknätet till lokala kabelsändarföretag

Verkets bedömning: Det bör inte avsättas särskilt utrymme i det digitala marknätet för lokal icke-kommersiell TV.

Det har framförts önskemål, bl.a. från Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige om att få en egen gratis kanal i det digitala marknätet. Många frågor drivs ju inte enbart lokalt utan över hela landet och i en rikstäckande kanal kan olika intresseorganisationer komma till tals. Även om de idag skulle ha en möjlighet att få ett sådant tillstånd anser de inte att deras resurser i första hand ska gå till utsändningskostnader utan istället till programproduktion. Radio- och TV-lagsutredningen fann inte att en sådan bestämmelse skulle införas och hänvisade till den föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 3 § radio- och TV-lagen som säger att vid beviljande av tillstånd ska särskilt beaktas att sändningsutrymmet kan tas i anspråk bl.a. för lokala och

regionala program. I den efterföljande propositionen om digital-TV¹² som kom i oktober 2007 föreslås att vid tillståndsgivningen ska särskilt beaktas att sändningsutrymme kan tas i anspråk för olika programtjänster som kompletterar varandra så att sändningarna som helhet kommer att tilltala olika intressen och smakriktningar, för lokala och regionala program och av så många oberoende programföretag som möjligt. Propositionen lämnar alltså inte heller något förslag om särskilt avsatt utrymme och en gratis kanal för icke-kommersiella aktörer.

En kanal i det digitala marknätet skulle öka möjligheten för den icke-kommersiella TV:n att göra sin röst hörd. Det får dock anses svårt att motivera en sådan bestämmelse bl.a. med hänsyn till andelen utövare, mängden sändningstid och andelen tittare. De icke-kommersiella aktörerna får istället, liksom övriga intresserade, söka om att få tillstånd i marknätet och som föreslås i propositionen ska tillgång till lokala och regionala program särskilt beaktas.

3.3.7 Namnändring till när-TV

Verkets förslag: Benämningen förordnade lokala kabelsändarföretag ska ändras till när-TV-sammanslutning. Sändningsverksamheten ska benämnas när-TV.

Radio- och TV-lagsutredningen föreslog att benämningen lokalt kabelsändarföretag ska ersättas med lokal kabel-TV-förening. Radio- och TV-verket var i sitt remissvar tveksamt till en sådan förändring med hänsyn till att även andra organisationsformer

¹² TV – tillgänglig för alla, Tillstånd för digital marksänd TV, Prop. 2007/08:8, sid 72

än ideella föreningar kan få förordnande. Verket föreslog istället en namnändring till när-TV-sammanslutning eftersom syftet med verksamheten liknar det som gäller för närradio. Radio- och TV-verket anser fortfarande att benämningen när-TV skulle vara lämplig också för att den förmedlar att innehållet i sändningarna är nära tittarna, i första hand geografiskt, men också innehållsmässigt.

3.3.8 Fortsatt reklamförbud för förordnade lokala kabelsändarföretag

Verkets bedömning: Det bör även fortsättningsvis vara förbjudet för de lokala kabelsändarföretagen att sända reklam.

Ett lokalt kabelsändarföretag får inte sända reklam såvida det inte är fråga om sponsringsmeddelande (7 kap. 11 § radio- och TV-lagen). Enligt verkets mening bör det även fortsättningsvis vara förbjudet att sända reklam. Enkätsvaren skiftar stort i denna fråga. Sju företag är mycket positiva till att få sända reklam och åtta företag är negativa eller mycket negativa till ett sådant förslag. Även Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige är negativt till förslaget och menar att det finns risk för att kanalen kommersialiseras. Verket finner det svårt att motivera att ett lokalt kabelsändarföretag skulle få tillgång till en kanal gratis av en kabeloperatör och samtidigt få sända reklam. Möjligheten att gå över till att sända reklam finns genom att avsäga sig förordnandet och i stället hyra kanalkapacitet hos operatören.

3.3.9 Sändningsområden för lokal-TV

Verkets bedömning: Sändningsområdena för lokal-TV är inte reglerade i lag men bestäms ofta till en kommun, med möjlighet att sträcka sig över fler kommuner om behov finns. Verket anser inte att det behöver regleras i lag vilket sändningsområde ett lokalt kabelsändarföretag ska ha.

De lokala kabelsändarföretagens sändningsområde är inte reglerat idag men enligt verkets praxis bestäms sändningsområdet oftast till en kommun. För att få ett större sändningsområde måste företaget visa på vilket samarbete som sker mellan föreningar och kommuner i det önskade sändningsområdet. Tio av de 15 kabelsändarföretagen som har besvarat enkäten är positiva eller ganska positiva till att få utökat sändningsområde. Verket har hittills inte beviljat ett större område än två kommuner. Enligt verkets bedömning finns det inget behov av att reglera i lag när så ska kunna ske.

3.4 Stöd och bidrag till närradio och lokal-TV

Verkets bedömning: Staten ger de nödvändiga förutsättningarna för de som vill bedriva lokal icke-kommersiell radio och TV genom att tillhandahålla en eller i vissa fall flera närradiofrekvenser i varje kommun samt skyldigheten för operatörer att upplåta utrymme i sina nät för lokal-TV i varje kabelnät med över 100 anslutna hushåll. Bidrag bör istället ges från kommun och landsting som har möjligheten att kontrollera effekten av bidragen. Staten kan istället, förutom frekvens och kanal, bidra med andra åtgärder som främjar eller underlättar verksamheten.

Yttrandefriheten och informationsfriheten är grundläggande i svensk lagstiftning och staten ger därför de reella förutsättningarna för att kunna sända genom att bidra med frekvens och kanalplats utan kostnad för utövaren.

Samtliga kabelsändarföretag som besvarat enkäten är mycket positiva till statligt bidrag och majoriteten av de som besvarat närradioenkäten är mycket eller ganska positiva till statligt bidrag. Vid de studiebesök som verket gjort under året var däremot flera föreningar tveksamma till bidrag och menade att de inte ville vara beroende av vare sig stat eller kommun.

Både Närradions riksorganisation och Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige menar att bidrag är betydelsefullt för verksamheten. Båda organisationerna hänvisar till det system som råder inom idrotten, där ett starkt riksförbund tilldelas bidrag och som i sin tur fördelar bidraget vidare till enskilda klubbarna inom olika idrottsgrenar. På samma sätt skulle ett gemensamt riksförbund för olika sändningsformer kunna dela ut bidrag till både närradio och lokal-TV men även till webb-TV och webbradio. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige menar vidare att det är viktigt

att innan beslut fattas nog överväga och diskutera hur ett eventuellt bidragssystem skulle konstrueras. Förbundet framhåller vidare att den viktigaste frågan för kabelsändarföretagen är att nå ut i de digitala kabelnäten. Om de får möjlighet att göra det ökar deras egna förutsättningar för att finansiera sin verksamhet och de är då i mindre behov av bidrag för sin överlevnad.

Idag finns inga specifika statliga bidrag att söka för de lokala medierna. Statliga stöd kan däremot lämnas till olika riksorganisationer som i sin tur delar ut bidrag till respektive förening. Övriga bidrag ges i varierande omfattning av i första hand kommuner. Kulturutskottet uttalade i samband med budgetpropositionen för 2001/02 att det i första hand är kommuner och landsting som har ett ansvar för att stödja de ideella föreningar som ägnar sig åt radio- och TV-verksamhet regionalt och lokalt.¹³ Kulturutskottet har inte därefter uttryckt någon annan åsikt. Kommunala bidrag ges idag i varierande omfattning. Bidragens storlek kan också växla år från år och vara beroende av den politiska majoriteten i kommunen. En närradio- eller lokal-TV-verksamhet kan därför ha svårt att vidareutveckla sin verksamhet med hänsyn till de osäkra ekonomiska förhållandena. Ett statligt stöd med klara riktlinjer om när och till vad stöd delas ut kan hjälpa sammanslutningarna att planera sin verksamhet och även utveckla den. Å andra sidan kan ett statligt stöd medföra att viktiga bidrag från kommunen upphör.

Förslag om statliga bidrag till verksamheten väcker en hel rad frågor. Riksorganisationerna har påbörjat ett samarbete men idag finns det inte en organisation som har tillräcklig kapacitet för att kunna hantera bidrag och fördela medel till de enskilda utövarna. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige menar också att denna fråga måste utredas vidare. I dagsläget skulle bidrag därför istället behöva ges direkt till enskilda föreningar. En av de viktigaste frågorna blir då hur uppföljning och utvärdering ska gå till för att garantera att syftena med ett bidragssystem

¹³ Betänkande 2001/02:KrU1

uppfylls. Staten är långt ifrån verksamheten och har svårt att kontrollera hur och till vad bidragen används. Enligt enkätsvaren vill många ha bidrag till teknikinvesteringar. Närradions riksorganisation menar att den största utgiften är kostnader för utsändning och anser därför att staten borde bekosta utsändning, t.ex. genom att ålägga sändaroperatörer att kostnadsfritt sända ut närradio – dvs. något slags vidaresändningsplikt. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige anser också att staten borde bekosta utsändningen av en gratis kanal i det marksända digital-TV-nätet. För närradions del skulle ett bidragssystem, om det gick till enskilda föreningar, troligen innebära att kraven för att få sändningstillstånd skulle behöva skärpas så att föreningar inte bildas enbart för att få tillgång till bidragsmedel. Tillstånd i närradion ges till bl.a. ideella föreningar. En ideell förening får, enligt praxis, status av juridisk person tämligen enkelt genom att minst två till tre personer antar stadgar av viss omfattning samt utser en styrelse som kan företräda föreningen. Den behöver inte registreras någonstans och den kan lätt upplösas.

Enligt verkets uppfattning skulle det inte framstå som rimligt att närradion – i förhållande till den privata lokalradion – varken behövde betala koncessionsavgift för ett tillstånd eller ha krav på innehållet, men samtidigt få både bidrag och möjlighet att sända reklam i samma omfattning som lokalradion.

En särskild utredare har haft i uppdrag att göra en översyn av den statliga folk-rörelsepolitikens inriktning, omfattning och utformning.¹⁴ I uppdraget har även ingått att föreslå lämpliga åtgärder rörande bidragsgivning och annan finansiering av folk-rörelsernas och det övriga föreningslivets verksamhet. Utredaren anser att de olika bidragssystemen även fortsättningsvis bör kunna se olika ut och anpassas efter de olika sektorernas behov. Hon vill se medlemsbegreppet som grund för samverkan och bidragsgivning och föreslår principer för den statliga styrningen av bidragen

¹⁴ *Rörelser i tiden* (SOU 2007:66). Se även avsnitt 5.2

och principer för villkor för statsbidrag till ideella organisationer. Ett av villkoren föreslås vara att organisationen ska ha en riksomfattande organisation med lokalt eller regionalt förankrad verksamhet eller ha ett riksintresse.

Sammanfattningsvis finner verket att det i första hand måste vara en fråga för kommuner och landsting att ge bidrag med hänsyn till att de känner till förhållandena på orten och har möjlighet att kontrollera både verksamheten och att bidragen används på det sätt som åsyftats. Staten bidrar redan idag med frekvens och kanal och kan genom andra främjandeåtgärder såsom information m.m. bidra till att underlätta för föreningarna. Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige anser dessutom att den föreslagna utvidgade sändningsplikten har större betydelse för kabelsändarföretagen än vad bidrag skulle ha. Vidare kan ett utvidgat sändningsområde i kombination med ett slopat riksförbud inom närradion underlätta för föreningarna på orten att sända program och finansiera sin verksamhet. Om det bildas en gemensam riksorganisation med tillräckligt många anslutna medlemmar bör det i framtiden finnas möjlighet att överväga att tilldela en sådan organisation statliga verksamhetsbidrag, t.ex. för gemensamma utbildnings- och rådgivningsinsatser.

3.5 Förenklade regler och rutiner för att få tillstånd att sända i närradio eller förordnande i lokal-TV

Verkets förslag: Verkets handläggning av ärenden om utgivarskap förenklas på så sätt att kravet på att skicka in behörighetshandlingar avskaffas. Kravet ersätts istället med en skyldighet för både den som utsett utgivaren, dvs. anmälaren, och utgivaren att intyga att utgivaren uppfyller behörighetsvillkoren.

Verkets bedömning: Regelförenklingsarbetet inom myndigheten bör fortsätta och bl.a. koncentreras kring frågor om elektronisk identifiering, ärendehantering samt information. Vidare pågår arbetet med att vidga samarbetet med Post- och telestyrelsen vad gäller det dubbla ansökningsförfarandet för vissa radiosändningar.

Verket bedriver redan idag ett aktivt arbete med regelförenkling och har fått i uppdrag av Kulturdepartementet att bistå departementet i arbetet med att ta fram underlag för regeringens handlingsplan för regelförenkling. I skrivelse till regeringen den 19 februari 2007, dnr 188/2007, föreslog verket bl.a. att kravet på ingivande av behörighetshandlingar vid anmälan av utgivare avskaffas. De handlingar som åsyftas är personbevis från Skatteverket, förvaltarfrihetsbevis från Överförmyndaren i kommunen samt konkursfrihetsbevis från Bolagsverket i Sundsvall. Anmälarna har ofta uppfattat detta som byråkratiskt och krångligt. Det leder också till en stor mängd kompletteringar. Verket lämnade i sin skrivelse två alternativ. Det första var att anmälaren och den som utsetts till utgivare intygar att utgivaren är myndig, har

hemvist i Sverige samt inte är satt under förvaltare eller är i konkurs. Verket ska dock fortfarande ha en möjlighet att, vid behov, kunna kräva in behörighetshandlingarna. Det andra alternativet var att verket kontrollerar utgivarens behörighet genom kontakter med de andra myndigheterna. Bestämmelser om utgivarskap regleras i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) samt i tillämpningslagen till YGL.¹⁵ En ändring kräver ändring i tillämpningslagens bestämmelser.

Om en utgivare inte är behörig övergår yttrandefrihetsansvaret på den som skulle utse utgivaren. Det ligger därför i dennes intresse att utgivaren är behörig. Att skicka in behörighetshandlingar till verket synes onödigt betungande både för sammanslutningarna och för verket. Vidare kan en utgivares behörighet när som helst upphöra, exempelvis genom konkurs, och det åligger då sammanslutningen att utse en ny sådan. Med andra ord kan den som verket kontrollerat ena dagen och som funnits behörig redan nästa dag vara obehörig genom en konkurs. Alternativet att verket ska kontrollera behörigheten kräver dock att personbevis ska komma in och innebär ett merarbete för verket. Verket föreslår därför att ansvaret bör ligga på sammanslutningen och utgivaren att behörighetsvillkoren är uppfyllda.

Verket arbetar också med att utveckla den elektroniska förvaltningen och utreder bl.a. frågan om elektronisk identifiering, ärendehandläggning samt information. Slutligen arbetar verket för vidgat samarbete med Post- och telestyrelsen vad gäller det dubbla ansökningsförfarandet för vissa radiosändningar.

De sändande har endast fått en allmän fråga om det finns behov av förenklade regler och rutiner. Inom närradion var drygt hälften positiva eller mycket positiva till förslaget. På kabelsidan ansåg huvuddelen att det inte skulle få någon effekt alls medan andra var antingen mer negativa eller ganska positiva till förslaget. Med hänsyn till att många anser att det är betungande att skicka in behörighetshandlingar

¹⁵ 4 kap. 1–2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen samt 3 kap. 3–4, 7–8, 14 och 19 §§ samt lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

4 Kartläggning och dokumentation

4.1 Närradio

I följande avsnitt redogörs närmare för vad som har kommit fram under de studiebesök samt i den enkätundersökning som verket har genomfört bland tillståndshavarna för närradio. Det är föreningarnas egna åsikter som sammanfattas i texterna.

Syftet – varför sänder de närradio?

Många som sänder närradio gör det för att de är intresserade och har det som hobby. Andra tycker att det är roligt och spännande att kunna göra reportage, rapportera om lokala evenemang och händelser som det inte rapporteras om i andra medier. De kan spela den musik de tycker om. Flera äldre tycker inte om musikutbudet i andra kanaler men i närradion får de spela sin egen musik. De tycker att det finns ett behov av det lokala. SR och lokalradio behandlar oftast större regioner. Yttrandefriheten är även den en drivkraft. I närradion kan de diskutera ämnen som inte tas upp i andra medier. Framförallt frågor som intresserar invånarna på den egna orten. Nästan hälften av de som har svarat på enkäten uppger att föreningen har sänt i 13 år eller mer.

Tid	Antal	Andel
Mindre än 1 år	31	5,4
1–3 år	64	11,2
4–8 år	89	15,6
9–12 år	56	9,8
13 år eller mer	279	49
Har slutat	33	5,8
Ej svarat	17	3
Totalt	569	100

Antal föreningar efter sända år

Vem är närradion till för – vilka lyssnar?

Närradion är främst till för ortens egna invånare. Det är deras egen radiostation som speglar deras närområde. På orter där det finns många personer med utländsk bakgrund finns ett behov av samhällsinformation. Dessa producerar ofta även egna program på sitt hemspråk.

De religiösa föreningarna och studentföreningarna har en självklar lyssnarskara. De behöver inte kämpa för att intressera andra att börja sända närradio. De religiösa föreningarna producerar och sänder program för den egna gruppen. De saknar religiösa program i de övriga radioformerna. Religiösa sammanslutningar har ofta personal som är anställda enbart för att sända närradio. Närradion är en naturlig del av församlingsarbetet och är en post i deras budget.

Studentradion är för många mediestuderande ett inslag i deras vardag genom att de sänder radio som en del av utbildningen. Studentradion sänder bl.a. föreläsningar av särskilt inbjudna föreläsare antingen som en del av utbildningen eller som allmänt intresse för studenterna. Studentradion har självklart sin givna roll vad gäller humorprogram och musikprogram.

De politiska sammanslutningarna är den kategori av föreningar som till störst del har föreningsbudskap i sina sändningar, men även de sänder musikprogram, caféprogram etc. Pensionärsorganisationer är en annan form av sammanslutningar som har föreningsbudskap. Budskapet riktas till den egna målgruppen och blandas med musik för seniorer.

Ofta har föreningarnas egentliga verksamhet inte någon framträdande roll, utan programinnehållet styrs av enskilda personer, med egna idéer om vad som ska ingå i sändningarna. Även när programinnehållet enbart är musik så anses det ändå vara lokalt framställd föreningsradio.

Föreningskategori	Antal	Andel
Närradioförening	93	16,3
Radioförening	88	15,5
Religiös förening	162	28,5
Musikförening	18	3,2
Sport- och idrottsförening	7	1,2
Studieförbund	7	1,2
Handikapporganisation	6	1,1
Facklig organisation	4	0,7
Kulturförening	49	8,6
Kvinnoförening	1	0,2
Barn- och ungdomsförening	6	1,1
Student/elevorganisation	13	2,3
Politisk förening	42	7,4
Annan	41	7,2
Ej svarat	32	5,6
Total	569	100,0

Antal föreningar efter kategori

Behövs närradion – fyller närradion någon funktion?

De som sänder anser att närradion behövs och att den fyller sin funktion som det lokala mediet. Flera av de sändande är oroliga för framtiden. De tror att det kommer att bli svårt att få behålla sin föreningsradio. Idag sänder närradion främst för de äldre kommuninvånarna.

På orter utan t.ex. lokaltidning ökar behovet för närradion att profilera sig på det lokala planet. Människor har ett behov av att höra lokala röster som de kan identifiera sig med, höra intervjuer med människor de känner till och få ta del av det som berör i ens eget närområde. Äldre invånare på små orter lyssnar gärna på närradion. Det gör dock inte de yngre, som hellre lyssnar på privat lokalradio.

Innehållet i sändningarna

Att innehållet i sändningarna är lokalt material anses vara viktigt. Även reklam ska vara lokal annars är den ointressant. Att enbart sända föreningsinformation anses inte bra. Det är viktigt med kvalitet och kontinuitet i sändningarna. Radion ska helst höras dygnet runt för att vara intressant.

Sändningstid	Antal	Andel
Mindre än 1 timme	114	20
1–2 timmar	177	31,1
3–5 timmar	84	14,8
6–10 timmar	37	6,5
11 timmar eller mer	117	20,6
Ej svarat	40	7
Totalt	569	100

Antal föreningar efter sändningstid i timmar per vecka

Kommunfullmäktige sänds på många håll och är en viktig del för närradion. Dessa sändningar ger också en del inkomster. Föreningar som nästan enbart sänder musik anser att även det är föreningsradio eftersom den är lokalt framställd av föreningsmedlemmar. På orter där det finns idrottsklubbar som spelar i de högre divisionerna, sänder ofta närradion matchreferat från hemmamatcher. Då behöver det inte vara en sportförening som sänder utan det kan lika gärna vara en annan kategori av förening som sänder. Vissa sänder centralproducerade nyhetsprogram, men som innehåller lokalt väder.

För invandrare som inte förstår svenska ännu kan närradion vara den enda informationskällan på hemspråket.

Ekonomi

För många föreningar är ekonomin ett problem. Bidrag skulle kunna vara ett sätt att förbättra föreningarnas ekonomi. De som är för bidrag vill helst att det kommer från staten. Det finns en farhåga att om kommunen betalar ut bidrag kan de även ställa motkrav och även sluta betala ut p.g.a. dålig ekonomi. Då riskeras kontinuiteten i sändningarna.

Högsta inkomst	4,5 miljoner
Lägst inkomst	0
Median inkomst	0

Inkomst i kronor 2006

Högsta kostnad	4,4 miljoner
Lägst kostnad	0
Median kostnad	15 000

Kostnader i kronor 2006

En del föreningar får bidrag i form av en lokal med reducerad hyra eller att kommunen betalar tekniken mot att kommunfullmäktige sänds. Dessa föreningar anser ofta att ekonomiskt bidrag inte behövs.

Annat stöd	Antal föreningar
Vi får låna lokalen gratis	107
Vi har fått eller får låna utrustning	85
Annat	39
Nej	376

Antal föreningar med annat stöd än pengar

De föreningar som har anställda upplever att de inte skulle klara av att sända närradio utan dem. Dessa föreningar saknar de eldsjälar som arbetar ideellt med närradion. Enligt dem krävs det två till tre anställda och en omsättning på 1,3–1,5 miljoner kronor per år för att täcka sändningskostnader, teknikinvesteringar, löner och upphovsrättsavgifter. Dessa föreningar skulle välkomna bidrag från Arbetsförmedlingen för att anställa personer.

Anställda	Antal	Andel
Ingen	438	77
1–2	74	13
3–4	15	2,6
5 eller fler	7	1,2
Ej svarat	35	6,2
Totalt	569	100

Antal anställda

För att få bättre ekonomi kan föreningarna sända reklam men det anses som svårt eftersom det är tids- och resurskrävande. Det är inte säkert att intäkterna blir större än kostnaderna. På vissa orter ska närradion dessutom konkurrera med lokalradion om reklamsändningarna. Det finns exempel på orter där detta gått alldeles utmärkt. På vissa orter inleder närradiostationerna ett reklamsamarbete, t.ex. genom att de får tillgång till färdigproducerade reklaminslag som kan sändas ut. Det förekommer också annonssamarbete med aktörerna inom lokalradion. I vissa fall har dock föreningarna upplevt det som att de då blir styrda t.ex. genom att krav ställs upp på att ett visst musikformat ska användas.

Programinnehåll	Antal	Andel
Byter program med andra	42	7,4
Sänder program från riksorganisationen	20	3,5
Annan	57	10
Nej	403	70,8
Ej svarat	47	8,3
Totalt	569	100

Antal föreningar som sänder andras program

Upphovsrättskostnaderna upplevs av många föreningar som den största kostnaden. En annan stor kostnad är uppdatering av teknisk utrustning. Till detta önskar sig föreningarna bidrag men målet är trots allt att vara självfinansierade. Snittkostnaden för att sända ligger på 200–250 kr per sändningstillfälle.

Intäkter	Mindre än hälften av finansieringen	Mer än hälften av finansieringen
Reklam	33	33
Sponsring	82	39
Medlemsavgifter	122	130
Kommunala bidrag	51	44
Annat	269	0

Antal föreningar efter finansiering

Lyssnarundersökningar och målgrupper

Ett antal sändarorter har använt lyssnarundersökningar från SIFO Research International (tidigare RUAB). Det är dock dyrt och en del föreningar är tveksamma till att mätningarna av närradiolyssnandet är korrekt. De tror inte att lyssnarna vet om de lyssnar på närradio eller lokalradio. De föreningar som gjort egna undersökningar får ett större antal lyssnare än SIFO. Siffror som 6–7 procent anges och t.o.m. 10–15 procent, istället för SIFO:s 2 procent.

För dem som sänder är inte antalet lyssnare det viktiga utan den respons de får från dem som lyssnar. Oftast är det samma lyssnare som hör av sig till programmen. Föreningar som regelbundet gjort egna undersökningar ser att en minskning skett. Den största ålderskategorin bland både dem som sänder och dem som man vill nå med sina närradiosändningar är 50 år och uppåt.

Ålder	Antal
9–19 år	125
20–34 år	216
35–49 år	322
50–64 år	368
65 år eller äldre	305

Ålder på den huvudsakliga målgruppen för närradio (enligt enkätsvar)

Ålder	Antal
9–19 år	57
20–34 år	160
35–49 år	278
50–64 år	324
65 år eller äldre	206

Ålder på de som sänder närradio (enligt enkätsvar)

Sändningsområdets storlek

Ett större sändningsområde kan innebära att den lokala anknytningen går förlorad. Samtidigt har små orter större behov av större sändningsområde för att få tillräckligt lyssnarunderlag. Inom en region kan det finnas en större kommun som fungerar som ett näringslivscentrum. Föreningslivet fungerar på samma sätt, en stor förening kan ha upptagningsområde från små orter i närheten. Föreningar på små orter har inte råd med egen närradio. Det är bättre att knyta sig till en större förening i närliggande huvudort.

Det är lättare att sälja reklamtid i ett större område. Samtidigt anses det viktigt att den lokala prägeln finns kvar även om sändningsområdet blir större. Den lokalradioliktande närradion ser inte sin framtid i större sändningsområden. De tycker att lokalradion bör bli rikstäckande och sälja rikstäckande reklam. Därigenom skulle närradion få ensamrätt på den lokala radioreklammarknaden.

Ett problem som finns idag med sändningsområdets storlek är att flera stationer inte täcker in hela kommunen. Detta är inte bara ett problem i norra Sverige där kommunerna är stora till ytan. På flera håll i södra Sverige har man samma problem, men där för att kommunerna ligger tätt och sändarstyrkan måste vara svag för inte läcka över kommungränserna.

Teknik

För många närradioföreningar känns framtiden väldigt osäker. Hur kommer digitaliseringen av radion att påverka dem? En del föreningar finner det helt naturligt att uppdatera sin tekniska utrustning och de sänder redan på webben. De vill vara förberedda. Andra föreningar har svårt att se vinster med digital teknik och ser inte att det är nödvändigt att radion digitaliseras.

Internetsändning	Antal	Andel
Ja	211	37,1
Nej	308	54,1
Ej svarat	50	8,8
Totalt	569	100

Antal föreningar som sänder via Internet

Medlemsavgifterna bekostar investeringar i ny teknik. För många föreningar är det mest aktuellt att investera i en egen sändare. Andra tekniska investeringar får läggas på is.

I vissa föreningar anses ny teknisk utrustning kräva utbildning och till det skulle bidrag behövas. Andra föreningar ser inte övergången till digital teknik som ett problem.

Sändare	Antal	Andel
Vi äger den själva	57	10
En annan tillståndshavare	28	4,9
Närradioföreningen	353	62
Annan	80	14,1
Ej svarat	51	9
Totalt	569	100

Ägare av sändare

Närradio i framtiden

Föreningarna har stora förhoppningar om en förändring av förutsättningarna för närradion. Närradion måste förändras i takt med övriga samhället särskilt vad det gäller teknik och regelverk. Närradio bör förändras till det som lokalradion är idag utan att förlora sin lokala prägel. En regelbunden översyn av lagstiftningen efterfrågas.

Närradion fyller idag samma funktion som tidigare, och bör ha kvar sin plats i medielandskapet som ett alternativ. För att närradio ska kunna behålla sin plats bör föreningarna framförallt sträva efter högre kvalitet på sändningarna. Det är svårt att uppnå då så få unga väljer att engagera sig i närradion. Ungarna väljer idag att sända webbradio. Ny teknik kommer hela tiden och uppdatering av både teknik och användare måste ske.

Ett stort problem är påfyllnaden underifrån av unga som vill ägna sig åt att sända radio. Många sammanslutningar försöker få ungdomar att intressera sig för närradion och bjuder in dem att delta. De visar intresse och är positiva, men stannar sällan kvar utan återgår till webbradion. Ett flertal föreningar sänder på webben parallellt med ordinarie sändningar. Att sända digitalt via nätet är ett krav om ungdomarna ska bli intresserade av närradion.

Så gott som utan undantag visar det sig att ingen föryngring sker. Närradion kommer att leva kvar men med utövare och lyssnare i de högre åldergrupperna. Yngre ser främst fram emot att testa nya tekniker och dess möjligheter. Ny teknik ger dem möjlighet att mixa olika medieformer och sända på sätt som inte varit möjligt tidigare.

Idag finns även en ny typ av kategori sändande föreningar, vanligtvis en musikförening, som till sitt innehåll liknar den privata lokalradion. De är ofta den dominerande föreningen på de orter där de finns, på gott och ont. De använder sig av s.k. föreningsfönster, vilket innebär att föreningslivet är välkomna att göra och sända egna program under en speciell tid eller överlåta till musikföreningen att sända föreningsinformation. Oftast har föreningar varken tid eller intresse av att börja sända närradio utan information om respektive förening sänds i det s.k. föreningsfönstret. För den dominerande musikföreningen är det viktigt att ha så mycket egen sändningstid som möjligt. Budget för vissa av musikföreningarna kan uppgå till omkring 15 miljoner per år enligt egna uppgifter. Lyssnarprocenten är betydligt högre än för närradion i övrigt.

I kommuners krishantering bör närradion vara en naturlig del. Här skiljer sig dock åsikterna åt på vilket sätt närradio borde arbeta vid en kris. Vissa menar att det ska finnas närradiofolk som ska bistå med utsändningar medan andra finner det mer lämpligt att närradiosändarna per automatik utnyttjas av andra organisationer, som är mer kompetenta, då det är viktigt att korrekt information ges. Sveriges Radio har sagt nej till samarbete med närradio vid krishantering trots att närradio ställer sig positiv till detta.

4.2 Lokal-TV

I följande avsnitt redogörs närmare för vad som har kommit fram under de studiebesök samt i den enkätundersökning som verket har genomfört bland de förordnade kabelsändarföretagen. Det är föreningarnas egna åsikter om sin verksamhet som sammanfattas i texterna.

Syftet – varför sänder man lokal-TV?

De som sänder lokal-TV anser att det är viktigt att det finns en lokal icke-kommersiell TV där medlemmar kan informera om arrangemang och verksamhet. Det finns ett behov av en motvikt mot kommersiell TV och tittarna vill ha lokal icke-kommersiell TV. Lokal-TV är ett projekt för integration och sysselsättning. Integrationen är viktig därför måste sändningar ske på andra språk än svenska. Det är också viktigt ur demokratisynpunkt att nå fler tittare och programmen måste vara av bra kvalitet. De lokala kabelsändarföretagen måste hitta fram till ungdomarna eftersom de är framtiden för verksamheten. Ett problem är dock att ungdomarna vill ha betalt för att delta och vill inte arbeta på kvällarna.

Lokal-TV:n kommer att finnas kvar om tio år och fylla en funktion även i framtiden men den kommer att och måste förändras. Det finns plats även för en rätt skött lokal-TV. Lokal-TV ska vara nära. Egna medlemmar ska se föreningen på TV och lokala frågor ska diskuteras. Lokal-TV ska vara ett komplement till andra medier och de som sänder lokal-TV vill göra program för det lokala och det är viktigt med lokala nyheter. Man vill också involvera de som bor i kommunerna genom att direktsända från olika evenemang eftersom detta inte görs av andra programbolag. Äldre människor tycker om att titta på lokal-TV. Det är viktigt med samhällsinformation och krisinformation till medborgarna men denna information måste utgå från de önskemål som medborgarna har. Det är också önskvärt med mer samarbete med myndigheter och andra organisationer för att få fram program

som kan sändas i alla lokala kanalerna. Lokal-TV-stationerna måste satsa på marknadsföring i framtiden för att bli mer kända och det behövs fler eldsjälar. Det finns stora möjligheter genom att man kan visa upp olika verksamheter i kommunerna. Ett samarbete mellan lokal-TV-stationerna är ett måste och i framtiden blir det nog mer regional-TV än lokal-TV. I vissa kommuner finns det intresse att sända kommunal information, men kommunerna vill helst nå ut regionalt.

Sändningarna på webben kommer att öka, något som intresserar ungdomarna. Kanalerna måste finnas både över Internet och i alla kabelnäten. Om lokal-TV-kanalen ska kallas en öppen kanal krävs att den är tillgänglig för alla som vill delta. Exempelvis kan datorer behövas på biblioteken eller dylikt där allmänheten kan göra sina egna program som sparas i ett register och sedan kan sändas i lokalkanalerna. Kommunerna måste upptäcka att de kan använda kanalerna till väldigt mycket. Det är dock svårt att övertyga ansvariga inom kommunerna att kanalerna är en resurs som gör samhällsnytta. Kanalerna kan ge en helhetsbild och ge allmänintressant information och kommunaktuella nyheter m.m. som berör tittarna.

Innehållet i sändningarna

Omfattning av sändningarna varierar stort i landet. På många håll finns en omfattande verksamhet medan det på andra orter sänds väldigt lite.

Sändningar sker dygnet runt, på sen eftermiddag och kväll, i olika block förmiddag och eftermiddag. Vissa sändningar startar regelbundet vid fasta klockslag under dygnet. En del föreningar sänder varje dag, andra vissa dagar i veckan

Föreningarna sänder mellan 9 och 168 timmar/vecka. Dessa sändningar består av slingor, program och repriser. Sändningar av icke medlemmars program förekommer i olika omfattning, från 6 timmar upp till 60 timmar/vecka. Ett fåtal föreningar sänder sökbar text-TV och på webben. Det som sänds är fakta/

samhällsprogram, underhållning, förströelse, traditionell kultur och sport. Lokala nyheter, barnprogram och barnteater, religiösa program, livsstilsprogram och utbildningsprogram förekommer också. Dessutom sänds slingor med information om föreningen, verksamheten och medlemmarna samt stillbilder när inget annat sänds. Kommunfullmäktigesammanträden sänds men ingen förening har angett att den sänder från landstingsfullmäktige. En del kommuner anser att det räcker med att kommunfullmäktige sänds över Internet. Vissa föreningar sänder också från EU. Program på andra språk med eller utan svensk text förekommer. Information inför senaste valet har sänts – vilket var ett samarbete mellan lokal-TV och Valmyndigheten. Intresset från de politiska partierna att delta är dock dåligt men debatter i samband med valet sändes på en del håll. Med hjälp av EU-pengar har ungdomsdebatter sänts. Föreningarna efterlyser en gemensam programbank där alla stationers program kan lagras och där man kan låna varandras program och sända dem i kanalen.

Få föreningar sänder nyheter men många har en önskan om att göra det. Det förekommer att nyheter från andra länder sänds. Några föreningar anger att de sänder eller ska starta sändningar på andra språk. De språk som anges är bl.a. spanska, arabiska, finska, franska, somaliska, engelska, serbiska, kurdiska och persiska.

Mediegymnasier deltar i verksamheten och sänder elevernas produktioner. På vissa orter är dock detta omöjligt eftersom skolan inte har råd med upphovsrättskostnaderna. Även studieförbund och högskolor finns med i verksamheten. Man har även använt lokal-TV för att ordna sommarjobb till ungdomar. De fick då producera egna program som visades i kanalen. Fackförbund finns med på en del orter och studenterna sänder på flera orter. Det lokala innehållet är viktigt och man måste få igång det lokala föreningslivet. Eftersom upphovsrättskostnaderna är höga för inspelad musik av etablerade artister används i många fall lokala band som då får en chans att visa upp sig.

Ekonomi

De ekonomiska förutsättningarna för de lokala kabelsändarföretagen varierar stort. Vissa föreningar har god ekonomi även om det inte är stora överskott det handlar om. De saknar ofta medel till verksamheten, personal som kan hjälpa föreningar och organisationer att producera och sända sina program, till anskaffning och uppgradering av tekniken m.m. Finansieringen av verksamheten är det som nämns som det stora problemet hos de flesta lokal-TV-stationerna.

För att överhuvudtaget kunna starta sändningar måste föreningarna i inlednings-skedet få fram pengar till uppkopplingen till kabelnäten, vilket innebär stora kostnader. Ju fler stora nät det finns i kommunen desto större blir kostnaderna om man vill in i samtliga nät. Ofta sänder man enbart i det största nätet/näten i kommunen.

Sponsorer används i verksamheten. Vissa föreningar ställer sig dock tveksamma till att använda denna möjlighet då de kan hamna i en beroendeställning till den som bidrar med pengar. Några föreningar kan tänka sig att finansiera verksamheten med reklam. De tycker att lokal reklam i och för sig är bra men det innebär att de ska göra allt arbete för att reklamen ska blir proffsig; jaga annonsörer, skriva manus, filma och redigera. Dessutom är det förknippat med mycket arbete att sälja reklamplatser, vilket de inte har resurser till utan det kommer då att gå ut över programproduktionen. Däremot kan de tänka sig reklam i kabeltextslingor och på hemsidor. Flertalet vill dock inte ha reklamfinansiering eftersom de vill vara en icke-kommersiell kanal. Kanalerna kan inte konkurrera med de reklamaktörer som finns idag och de tror inte heller att reklam skulle ge så mycket pengar till verksamheten.

Det förekommer att föreningar får stöd i olika former från kommunerna, bl.a. tillgång till lokal eller reducerad hyra, teknisk utrustning och uppkopplingar. Om det blir tillåtet med reklam ser de en risk med att det kan betyda att de istället för att som idag har en gratisplats i näten ska betala en avgift till nätägarna vilket skulle vara förödande för ekonomin. Medlemsavgifter och sändningsavgifter är de inkomster som föreningarna har. Storleken och utformningen av dessa varierar över landet. Vissa föreningar har en hög medlemsavgift vilket inkluderar ett visst

antal sändningstimmar medan andra har låg medlemsavgift och tar betalt för sändningarna. De tar även betalt för att göra produktioner åt andra. Vissa föreningar har också lyckats få bidrag från EFS-rådet och EU. De får även betalt för att sända kommunfullmäktigesammanträden. Inför valet 2006 beställde Valmyndigheten ett antal valfilmer på olika språk (initiativet kom dock från en lokal-TV-station). Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige fick en summa pengar för detta arbete som fördelades ut på de Öppna Kanaler som sände filmerna. Föreningarna anser att det är sådana projekt som man ska satsa mer på.

Kommunala bidrag – utöver betalning för att sända kommunfullmäktige – förekommer också, men det finns ingen automatik i detta utan man måste ansöka om pengarna och kommunen beslutar om bidrag från år till år. Detta leder till en osäkerhet om vilka medel man kommer att ha under kommande år vilket betyder att det är svårt att planera sin verksamhet.

När det gäller frågan om bidrag anser nästan samtliga föreningar att ett statligt eller kommunalt bidrag behövs. De kommunala bidragen är ett sämre alternativ eftersom de blir beroende av hur kommunens ekonomi är från år till år. Vissa föreningar söker kulturbidrag och det finns olika stipendier att söka. De som förordar kommunala bidrag tycker att det är bra för då kan den kommunala verksamheten belysas bättre. De flesta föreningar anser dock att statliga bidrag är bättre eftersom ingen beroendeställning uppkommer. Statliga bidrag skulle göra att det blev mer rättvist och att man kunde få en viss kontinuitet. Bidrag skulle användas till utbildning, nystartsbidrag, uppgradering av teknik, anställande av personal som kan sköta verksamheten och finnas tillgänglig i studion för att hjälpa medlemmar att göra program, sända program och texta program m.m. Uppfattningen om vem som ska få del av bidraget varierar. En del tycker att pengarna ska gå direkt till det förordnade lokala kabelsändarföretaget medan andra tycker att det är Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige som ska ha pengarna och sedan fördela dessa efter ansökan från föreningarna. Andra tycker att en statlig myndighet borde fördela pengarna efter ansökan. Då nämns i de flesta fall Radio- och TV-verket som den myndighet som ska hantera bidragen.

De flesta lokala TV-stationerna har idag personer som genom arbetsmarknads-politiska åtgärder fått möjlighet att arbeta där. Många stationer är helt beroende av dessa personer. Förändringar inom det arbetsmarknadspolitiska området framöver kan i hög grad komma att påverka stationerna. De vet idag inte om de kan behålla personalen eller inte.

Upphovsrättskostnaderna för föreningarna är betungande. Föreningarnas ekonomi är ibland så dålig att de som ligger ute med pengar inte kan få betalt. Många bidrar med egna pengar och egen utrustning till verksamheten. De söker även pengar hos banker och andra organisationer, exempelvis Allmänna arvsfonden. Det finns också en viss efterfrågan på någon typ av bingospel i verksamheten, vilket skulle kunna ge resurser till verksamheten. En åsikt som har förts fram är att de lokala TV-stationerna borde kunna få en del av TV-avgiften eller av de kommersiella aktörernas reklamintäkter.

Högsta	1,6 miljoner
Lägsta	0

Intäkter i kronor 2006

Högsta	1,5 miljoner
Lägsta	0

Kostnader i kronor 2006

Ja	3
Nej	12
Totalt	15

Antal föreningar med anställd personal

Tittarundersökningar

De flesta som sänder lokal-TV har inte gjort någon tittarundersökning eftersom det är för dyrt. Någon kommun har gjort en undersökning. De som sänder får dock respons från tittare genom e-post och telefonsamtal samt möten på stan, vilket visar att lokal-TV fyller en funktion.

Sändningsområden

Uppfattningarna om sändningsområdets storlek varierar bland föreningarna. Vissa vill ha större områden, så att sändningarna når fler. En del pekar på att kommunerna idag samarbetar på olika plan och därför kan ett större sändningsområde (två–tre kommuner) vara en fördel. Andra är mer tveksamma. De vill kanske ha ett större område men samtidigt är det viktigt att bevara det lokala. Vissa föreningar anser att två kommuner är ett minimum eftersom små områden ger få tittare. Antalet anslutna bostäder som nås av föreningarnas sändningar varierar mellan 800 och 340 000.

Sändningsutrymmet i kabelnäten

Flera av föreningarna pekar på problem med kabeloperatörerna; de får inte någon service och annan hjälp och de har inte tillgång till operatörernas lokaler för att kunna installera utrustning – bl.a. på grund av ökade säkerhetskrav hos operatörerna. Vidare har man pekat på tekniska problem med dåligt ljud och dålig bild som inte, trots påpekanden, åtgärdats. Det är dessutom svårt att komma i kontakt med behörig personal. Den allmänna uppfattningen tycks vara att de lokala energibolagen och andra lokala kabeloperatörer, bredbandsbolag och bostadsbolag är mer positiva till lokal-TV-verksamheten än vad de stora kabeloperatörerna är. Vidare anser de lokala kabelsändarföretagen att skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme måste utvidgas till att omfatta alla typer av nät; det digitala marknätet, bredbandsnäten och webben. Sändningarna måste också, för att kanalen ska kunna utvecklas, nå alla boende i kommunen/regionen. Kabeloperatörerna borde också åläggas en skyldighet att kostnadsfritt hämta föreningarnas programsignal och sedan sända ut den i näten.

Teknik

Distributionen av programmen är det svåra i verksamheten – att komma in i alla näten – både ekonomiskt och tekniskt. Kanalerne måste få finnas med både digitalt och analogt. Ny teknik behövs även på lokal-TV-området. Det finns ett stort behov av uppgradering av den tekniska utrustningen. Detta ställer också krav på utbildning för dem som ska använda den. Det är därför viktigt att behålla teknisk kunskap inom föreningen. Vissa föreningar saknar utrustning och det är i många fall så att privat utrustning används. De flesta föreningarna har eller ska skaffa en hemsida. De vill använda webben mer, eftersom bredbandsnäten ökar i omfattning men för detta krävs resurser. Endast ett fåtal sänder idag webb-TV. Man vill även kunna komma in och sända i parabolöar. I de flesta fall är det föreningarna eller dess medlemmar som äger den studio/studios som används i verksamheten. I andra fall hyr man studio av hyresvärd, lokalt bolag eller fastighetsbolag m.m. Medlemmar som vill producera kan också få skaffa lokal för varje produktionstillfälle. Den utrustning som används ägs i de flesta fall av föreningarna själva eller dess medlemmar men även lån förekommer. Många entusiaster äger också utrustning som lånas ut till föreningarna. Kostnaderna för hyra av studio varierar stort, allt från helt gratis till upp till 4 000 kr/timme. Kostnader för textsidor varierar från 0 kr upp till 350 kr/vecka, att sända ett färdigt program från 0 kr upp till 1 000 kr/timme.

Medlemmar

Föreningarna har både juridiska och fysiska personer som medlemmar. Antalet medlemmar varierar från 6 upp till 65. Aktiviteten bland medlemmarna varierar stort. Juridiska medlemmar tycks dock vara mer aktiva än fysiska medlemmar. Den låga aktiviteten bland medlemmarna är ett problem för föreningarna.

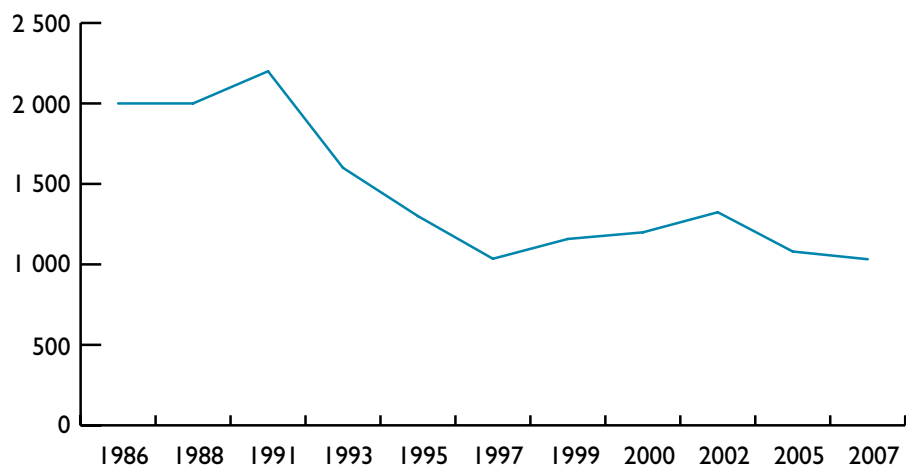
5 Omvärlden

5.1 Medieutveckling

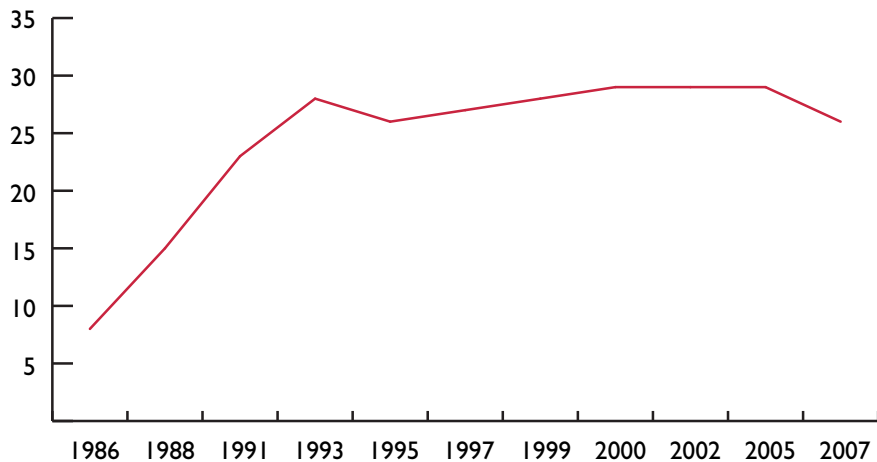
Några viktiga händelser i medieutvecklingen:

Årtal	Händelse	Kommentar
1925	AB Radiotjänst startar radiosändningar.	P2 inrättades 1955 och P3 1962. De lokala radiosändningarna påbörjades 1977.
1956	Riksdagsbeslut om införandet av television i Sverige.	
1969	Sverige får ytterligare en TV-kanal, TV2.	
1979	Försöksverksamhet med närradio inleds.	Ska vara en åsiktsradio på ideell grund. 1986 permanentas verksamheten.
1984–1985	Försöksverksamhet med kabelsändningar till bostäder.	Verksamheten permanentas 1986.
Slutet av 1980-talet	Ny och starkare satelliter används för TV-sändningar.	Hushållen kan skaffa parabol.
1986	Möjlighet att förordna lokala kabelsändarföretag införs.	
1991	Kommersiell marksänd TV startar (TV4).	Tillståndshavaren TV4 hette då Nordisk Television AB.
1992	Yttrandefrihetsgrundlagen träder i kraft.	Innebär ett nytt och vidgat skydd för yttrandefriheten i bl.a. radio och TV.
	Det blir fritt att sända genom tråd (kabel).	Etableringsfriheten skyddad genom den nya grundlagen, se ovan.

1993	Den privata lokalradion startar genom att tillstånd säljs på auktioner. Det blir tillåtet att sända reklam i närradio.	Det hann bli 4 auktioner innan en s.k. stopplag (SFS 1995:1292) förbjöd verket att försälja ytterligare tillstånd.
1995	Försökssändningar av ljudradio med digital sändningsteknik DAB inleds.	
1999	Digitala marksändningar av TV inleds.	Tillstånd till programkanaler har därefter skett i omgångar under flera år.
2001	Nya tillstånd för lokalradio fördelas genom urvalsförfarande.	Auktionsförfarandet ersätts.
2003	Möjlighet att söka och få grundlagsskydd för sin webbplats införs. (Tidigare hade enbart massmedieföretag detta skydd.)	Andra än massmedieföretag får söka om utgivningsbevis för en kostnad om 2 000 kronor som gäller i tio år.
2005	Övergången från analog till digital mark-sänd TV inleds.	Övergången ska vara klar i februari 2008.
2006/2007	Provsändningar av mobil-TV med DVB-H-teknik.	
2007	Övergången till digital marksänd TV genomförd i hela Sverige.	

Antalet tillståndshavare för närradio 1986–2007

Antalet förordnade lokala kabelsändarföretag 1986–2007

Radio- och TV-verket ska löpande förse Regeringskansliet och andra intressenter med information om utvecklingen inom medieområdet samt publicera statistik och annan information beträffande ägande- och branschstrukturer, teknik samt ekonomi inom medieområdet. Rapporten *Medieutveckling 2007* publicerades i maj 2007 och är verkets årliga guide till det svenska medielandskapet. Den innehåller bl.a. basfakta om den svenska mediemarknaden med fokus på radio, TV och press. Nedan följer ett utdrag ur sammanfattningen av *Medieutveckling 2007*. Uppgifter om det svenska radiolandskapet har även hämtats ur rapporten *MedieSverige 2007* från Nordicom-Sverige.

Det svenska TV-landskapet

I Sverige finns det drygt 4 miljoner hushåll som har tillgång till TV-mottagare. Dessa tar emot TV-program från sändningarna i marknätet, genom kabel-TV-nät eller genom sändningar över satellit. TV-mottagning via bredband, s.k. bredbands-TV, är ytterligare ett sätt att ta emot TV. Fördelningen mellan de olika formerna för TV-mottagning är uppskattningsvis att ca 48 procent av befolkningen som har tillgång till TV tar emot programmen genom kabel-TV-nät, 42 procent använder egen antenn för marksändningar och 25 procent har egen eller samägd parabolantenn för att ta emot sändningar via satellit. Omkring 1 procent tar emot TV på annat sätt, exempelvis via bredband. Olika TV-apparater hos en och samma person kan ha olika mottagningsätt och därför summerar siffrorna till mer än 100 procent.

Mobil-TV är ett av de mest omtalade fenomenen inom TV-området just nu. Mobil-TV innebär en möjlighet att titta på TV med små bärbara mottagare. För TV-tittaren ger mobil-TV nya möjligheter att ta del av TV-utbudet utan att behöva sitta framför den stationära TV:n. En annan utvecklingstendens inom TV-området är sändning med hög upplösning, s.k. HD-TV (High Definition).

Det svenska radiolandskapet

1925 sände AB Radiotjänst, idag Sveriges Radio, radio för första gången – några timmar varje kväll i en kanal. Det tog 30 år innan sändningar i en andra kanal startade, men de senaste decennierna har radiomediet utvecklats i snabb takt. Det traditionella svenska radiolandskapet består av radioformerna public service-radio, privat lokalradio och ideell närradio, men radion är under omvandling såväl vad gäller teknik och innehåll som distributionsplattformar. Man kan till exempel lyssna på analog radio via FM-bandet i sin vanliga radio eller i vissa områden på digitala provsändningar i sin digitalradio, via webben, i mobiltelefonen eller genom podcasting. Att möjligheterna är stora när det gäller att lyssna på radio märks också i statistiken. Varje dag lyssnar knappt 79 procent av Sveriges befolkning i åldrarna 9–79 år på radio. Det innebär att mer än sex miljoner människor dagligen lyssnar på radio. Av de 79 procent som dagligen lyssnar på radio, lyssnar knappt hälften på Sveriges Radios kanaler och drygt en tredjedel på privat lokalradio. Fler och fler hittar också till radion på webben – över en miljon lyssnare per vecka i åldrarna 9–79 år.

Försökssändningar av digital ljudradio med T-DAB-teknik (Terrestrial Digital Audio Broadcasting) har pågått sedan 1995. Om T-DAB eller annan digital teknik kommer att ersätta de analoga FM-sändningarna är ännu inte beslutat. Regeringen gav under år 2006 Radio- och TV-verket i uppdrag att följa utvecklingen av digital distribution av ljudradio och ta fram underlag för löpande bedömning av olika tekniker. Verket har lämnat två delrapporter om framtidens radio och en slutrapport kommer i juni 2008.

I rapporten *MedieSverige 2007* från Nordicom-Sverige¹⁶ anges att lyssna på radio är en av de vanligaste medieaktiviteterna och att radion är och har varit – kanske

¹⁶ Hedman, Lowe "Radio" i Carlsson, U & Facht, U (red.) *MedieSverige 2007*, Nordicom-Sverige, Göteborg, s. 199–202

mer än något annat medium – en kanal för de äldre. Vidare framgår att det finns ett linjärt positivt samband med ålder och radiolyssnande, både när det gäller andelen som lyssnar och tiden man lägger ner på radiolyssnandet. När det gäller närradion anges att sändningsområdets snäva gräns i kombination med ett förbud mot att sända ett och samma program över flera stationer, det s.k. riksförbudet, har sannolikt hämmat närradions utveckling. Olika invandrargrupper, som tidigt visade intresse för närradion, men även andra grupper som är spridda över landet, har inte utnyttjat närradion på så sätt som många förväntade sig i närradions inledningskede. Interessegrupperingar som har få anhängare lokalt, men många anhängare spridda över landet skulle kunna ha ett stort intresse av en gemensam radio. Med dagens teknik kan de dock kommunicera även på andra sätt.

Den svenska mediebranschstrukturen

Den svenska mediemarknaden har genomgått omvälvande förändringar sedan slutet av 1980-talet. Avregleringar och tekniska innovationer har ökat antalet mediekanaler kraftigt. Från två TV-kanaler 1987 till mer än ett femtiotal med svensk text eller tal tjugo år senare. Större delen av befolkningen har fått tillgång till ett par reklamfinansierade radiokanaler – i storstäderna till mellan fem och tio nya stationer. Trenden mot ett allt större medieutbud tycks inte avta, exempelvis har ett stort antal TV-kanaler lanserats eller aviserats det senaste året och mer än 100 nya titlar lanserades under 2006 på marknaden för kommersiella tidskrifter. Det ökade utbudet har inte lett till att mediekonsumtionen vuxit i motsvarande grad. Allt fler medieproducenter vill således få del av konsumenternas begränsade tid, vilket leder till en allt hårdare konkurrens på mediemarknaden.

Den svenska mediekonsumtionen

En genomsnittlig dag under år 2006 använde en svensk mellan 9–79 år sammanlagt drygt sex timmar till mediekonsumtion. Svensken lyssnade på radio i drygt 1,5 timme och såg på TV lika lång tid. Det tog svensken en halvtimme att läsa dagstidningen. Tiden som svensken surfade på Internet har det senaste året nästan fördubblats till en knapp timme. Nästan alla svenskar har tillgång till en radio- och TV-apparat (98 procent) och prenumerationerna på en dagstidning i hemmet har det senaste året minskat något till 72 procent medan andelen som har tillgång till en persondator med anslutning till Internet har ökat från 74 till 80 procent. Samtliga uppgifter bygger på Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2006.

Morgondagens media

Att bedöma hur mediesituationen kommer att se ut i framtiden är en mycket svår uppgift inte minst eftersom såväl tekniska, ekonomiska och internationella som politiska faktorer påverkar utvecklingen. Radio- och TV-verket har anlitat analysföretaget Kairos Future att beskriva sin analys av trenderna inom medieområdet och hur dessa kommer att påverka morgondagens media. Några av de trender som presenterades är: ett *större utbud* i kombination med en större självvald mediekonsumtion medför att konsumenterna inte är utlämnade till det traditionellt massmediala utbudet. Fenomen som nedladdning och olika former av *tidsförskjutning* visar på behovet av en mer personligt organiserad mediekonsumtion. I det mediaöverflöd som sköljer över oss så blir det allt vanligare att *parallellt konsumera* olika medier, t.ex. surfar en fjärdedel av de unga ofta eller alltid när de tittar på TV. Det är högst troligt att konsumenternas vilja att i allt högre grad kontrollera, kombinera och omforma sin media fortsätter att öka. Som komplement till massmedier får vi *mikromedier*, medier som kan anpassas till enskilda användare. Tekniken och infrastrukturen måste alltså framledes stödja två olika behov: det passiva och det

aktiva. Människan är till naturen *mobil* och det är en logisk utveckling att media blir mer följsam, att den följer med när vi förflyttar oss.¹⁷

Konsumenternas medievanor förändras således, exempelvis används Internet i större utsträckning för att konsumera olika medier, som tidningar, radio och TV. Digitaliseringen av TV-mediet har kommit långt, idag har ungefär vart tredje hushåll skaffat digital-TV. Radio finns idag i många olika former och på många olika distributionsplattformar. Konsumenterna vill också i större utsträckning själva välja när och var medier ska konsumeras. Vi går sannolikt en mindre paketerad och mer individualiserad medievärld till mötes, där massmediernas roll kan komma att ifrågasättas och kan behöva omprövas. Parallellt med utvecklingen mot ett individualiserat medieutbud och konsumtion, kvarstår dock behovet av att lyssna på radio och se TV på ett traditionellt sätt. Enligt en undersökning¹⁸ som Teracom har låtit göra framgår bl.a. att radions grundläggande styrkor fortfarande är efterfrågade: möjligheten att lyssna på radio överallt såväl i glesbygd som på vägar, enkelheten och att det är gratis att lyssna (inga trafik- eller abonnemangsavgifter). Det finns ett stort intresse från konsumenterna att ta del av TV-kanaler, både i en stationär miljö (vardagsrummet) och mobilt. Tittarna önskar fortfarande en ”social” och gemensam mediekonsumtion i det traditionella stationära situationen (vardagsrummet).

¹⁷ Radio- och TV-verket, *Medieutveckling 2007* s. 18–27

¹⁸ Teracom, *Morgondagens mediemarknad 2006* s. 15–23

5.2 Utvecklingen av det svenska föreningslivet¹⁹

En översyn av den statliga folkrörelsepolitikens inriktning, omfattning och utformning: *Den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden*²⁰ har nyligen avslutats.

Utredaren har haft i uppdrag att utreda den nuvarande statliga folkrörelsepolitiken och lämna förslag om den framtida folkrörelsepolitikens inriktning, omfattning och utformning. I uppdraget har också ingått att utreda och föreslå lämpliga åtgärder rörande bidragsgivning och annan finansiering av folkrörelsernas och det övriga föreningslivets verksamhet. Utredaren ska även lämna förslag om hur statistikförsörjningen inom området kan stärkas och utvecklas samt föreslå hur forskningen om folkrörelserna och det övriga föreningslivet kan utvecklas. Nedan följer ett referat av betänkandets kartläggningsdel.

Av slutbetänkandet framgår bl.a. följande: Statistiska Centralbyrån (SCB) redovisar i rapporten Föreningslivet i Sverige (Rapport 98, 2003) att det har skett betydande förändringar inom föreningslivet under 1990-talet i fråga om medlemskap, medlemmarnas aktiviteter och tidsinsats, medlemsprofiler samt intresset för ideellt arbete inom föreningslivet. SCB har undersökt bl.a. föreningslivets omfattning under 1992–2000. Även om uppgifterna gäller från början av 2000-talet är utredarens bedömning att trenden fortfarande är densamma. Enligt SCB försvagades föreningsväsendet under 1990-talet på så sätt att andelen av befolkningen som valde att bli medlemmar minskade, samtidigt som allt fler medlemmar blev passiva. Den sjunkande föreningsaktiviteten gäller för i stort sett alla föreningstyper.

Allt fler föreningsmedlemmar minskade också sin aktivitetsgrad. Andelen passiva medlemmar ökade med mer än en tiondel. För allt fler handlar medlemskapet om ideellt ekonomiskt stöd och information utan fysisk närvaro. Den viktigaste förändringen

¹⁹ Slutbetänkande av Utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden, *Rörelser i tiden*, Stockholm 2007 s. 52–54

²⁰ Dir. 2005:117, dir 2007:7

är enligt SCB den svaga återväxten i ungdomsgenerationen. Tillbakagången är särskilt tydlig i åldersgruppen 16 till 24 år där andelen helt föreningslösa ökade från 13 till 24 procent. Föreningslivet bärs således i stor utsträckning upp av medelålders och äldre, som relativt sett är aktiva och innehar förtroendeuppdrag. Färre förtroendevalda drar ett allt tyngre lass, medan kvarvarande medlemmar visar ett allt mindre engagemang för ideellt arbete. SCB har försökt att finna orsakerna till varför föreningslivet har svårigheter att rekrytera nya medlemmar, framför allt yngre. En förklaring till den minskade aktiviteten kan enligt SCB vara att konkurrensen om de ungas fritid har hårdnat. Detta gäller särskilt i urbana miljöer, där möjligheter till sociala möten och fritidsalternativ utanför det organiserade föreningslivet är större. I glesbygden har däremot andelen aktiva ökat, liksom andelen som är med i många föreningar. Svårigheterna att rekrytera nya medlemmar kan också bero på konkurrensen från medieutvecklingen. Det gäller särskilt det enormt vidgade utbudet av TV-kanaler respektive Internet. SCB frågar sig om föreningslivet inte längre känns attraktivt och att medborgarna därför väljer andra sätt att agera och att organisera sig.

Andra tänkbara orsaker till den minskade rekryteringen kan enligt SCB vara föreningarnas arbetsformer. Föreningslivet har gått mot ökad centralisering. SCB pekar också på att det finns tendenser mot en ökad professionalisering inom föreningslivet. Verksamheten sköts allt mer av anställd personal och allt mindre genom frivilliga medlemsinsatser. SCB ställer frågan om ungdomens tvekan att göra entré i svenskt föreningsliv möjligen kan vara en periodeffekt av 90-talskrisen eller om det är tecken på en mer djupgående förändring som har att göra med utbud och organisationsformer. Om det skulle vara en mer långsiktig trend mot minskat föreningsengagemang kan det enligt SCB få allvarliga konsekvenser för välfärden.

Minskat frivilligarbete i föreningarna kan innebära verksamhetsminskningar, kostnadsökningar och att vissa aktiviteter inte längre kan utövas. Verksamheter skulle ersättas av tjänster på marknaden. Föreningslivet som mötesplatser för sociala kontakter skulle krympa och infrastrukturen för individuellt stöd, liksom för alternativa politiska dagordningar, skulle försvagas.

Flera forskare tillbakavisar emellertid bestämt påståendena om att medborgarnas engagemang skulle vara på tillbakagång. De menar att till följd av den stora samhälls-omvandling som globaliseringen och individualiseringen innebär har engagemanget tagit sig andra former. En del av diskussionen gäller hur omfattande engagemanget egentligen är och om det minskar eller ökar. Forskare vid Sköndalsinstitutets forskningsavdelning vid Ersta Sköndal högskola finner i de befolkningstudier som man ha genomfört 1992, 1998 och 2004 att medborgarnas engagemang i frivilligt arbete är fortsatt högt och anmärkningsvärt stabilt. Drygt 50 procent av befolkningen gör frivilliga insatser och den tid som medborgarna lägger ner på sådana insatser har till och med ökat något. I genomsnitt satsar den enskilde aktive 3,5 timmar i veckan. I slutet på 1990-talet låg motsvarande insats på 3 timmar.

Forskarna pekar dock på stora svårigheter för svensk och skandinavisk folkrörelse-tradition som riskerar att vittra sönder. Enligt denna tradition finns det en stark koppling mellan att göra insatser, att vara medlem och att få möjligheter till inflytande genom demokratiska beslutsprocesser. Tidigare var medborgarna i hög grad också medlemmar i den organisation där man arbetade ideellt. Forskarna har dock funnit att bland dem som gör insatser har andelen som är medlemmar minskat med 15 procent. I stället framträder en grupp som brukar kallas volontärer, som i mindre grad tar del i och ansvarar för organisationen i sin helhet. Forskarna vill dock inte överbetona detta eftersom 70 procent av de aktiva alltså är medlemmar. Forskarna finner att innehållet i de ideella insatserna, och därmed en hel del av organisationernas utformning, karaktäriseras av stabilitet och kontinuitet. Styrelseuppdrag och administration är fortfarande de vanligaste uppgifterna. De traditionella föreningsinsatserna, som att genomföra utbildningar, utöva ledarskap, föra ut information och bedriva opinionsbildning verkar vara stabila. Penninginsamling tycks emellertid minska i en långsam takt. De direkta sociala insatserna tycks öka något medan uppgifter av lösligare slag är mer omfattande än de var i början av 1990-talet. De finner att idrotten fortsätter att vara den typ av frivilligorganisation där den allra största gruppen medborgare gör insatser. 20 procent, drygt en miljon av alla vuxna, utför ideellt arbete inom idrotten.

5.3 Internationell utblick

I detta avsnitt ges en översiktlig presentation av reglerna för lokala icke-kommersiella medier i några andra länder. De nordiska länderna har tagits med mot bakgrund av den gemensamma nordiska rättstraditionen men också med hänsyn till att dessa länder är väl jämförbara med Sverige när det gäller befolkningsunderlag och/eller geografi. Utöver de nordiska länderna behandlas Storbritannien, där community radio är en ny sändningsform som har vuxit fram de senaste åren. Redogörelserna har sin utgångspunkt i respektive lands medielagstiftning men har även kompletterats genom kontakter med respektive lands myndighet. Uppgifter om lokal-TV i de nordiska länderna kommer också från Radio- och TV-lagsutredningens slutbetänkande *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51) s. 318–323.

CMFE – Europeisk organisation för ickekommersiell radio och TV²¹

I november 2006 bildades organisationen Community Media Forum Europe (CMFE), som har till syfte att få Community Media erkänt inom EU som den tredje AV-sektorn vid sidan av statlig/public service radio- och TV och privat kommersiell radio och TV.

CMFE ska också bli en plattform för en fortlöpande dialog och diskussion mellan organisationer som verkar inom Community Media och europeiska institutioner (Parlamentet, kommissionen, Europarådet etc). CMFE skall också främja utvecklingen av medierna för kulturell mångfald och yttrandefrihet.

CMFE har sitt säte i Belgien, men är en paneuropeisk organisation. CMFE verkar också i Europa utanför EU. I höst kommer CMFE att få observatörsstatus vid Europarådet. Närradions riksorganisation och Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige är medlemmar sedan 2007.

²¹ www.cmfe.eu

I oktober 2007 publicerades en rapport (*The State of Community Media in the European Union*) som har tagits fram på initiativ av kultur- och utbildningskommittén i Europaparlamentet. Rapporten innehåller förutom genomgången av lokal icke-kommersiella radio och TV i de 27 medlemsstaterna också slutsatser och rekommendationer till parlamentet.

5.3.1 Norge

Lokal radio i Norge

Sändningsverksamheten i Norge regleras i lov om kringkasting och den med stöd av lagen meddelade forskrift om kringkasting. Begreppet ”kringkasting” definieras i lagen som utsändning av tal, musik, bilder och liknande med radiovågor eller över tråd, avsett eller ägnat att tas emot direkt och samtidigt av allmänheten. ”Lokalkringkasting” är kringkasting som äger rum innanför ett geografiskt avgränsat område.

I december 2006 fanns 249 tillstånd att sända lokalradio i Norge. Tillstånd beviljas efter ansökan hos Medietilsynet, som är förvaltningsmyndighet för mediefrågor. Medietilsynet har även hand om fördelningen av bidrag till lokal sändningsverksamhet och har till sin hjälp i denna del ett rådgivande organ. Lokalradiostationerna drivs av kommersiella företag, religiösa organisationer, politiska partier, etniska och språkliga minoriteter, utbildningsinstitutioner samt olika ideella föreningar. Tillståndstiden är fem år. Vid tillståndsprövningen ska myndigheten bl.a. ta hänsyn till sökandens finansiella förutsättningar att driva radioverksamheten. Sändningstiden fördelas för varje enskilt sändarnät inom sändningsområdet av tillståndshavarna själva. Det är tillåtet att sända reklam i norsk lokalradio och någon egentlig motvarighet till den svenska närradion finns inte. Däremot krävs att minst 75 procent av tillståndshavarens dagliga sändningstid består av program som producerats av tillståndshavaren eller av andra med anknytning till sändningsområdet. Viss möjlighet

finns att samsända program över flera stationer men då över högst tre stycken. I juni 2007 föreslog Medietilsynet ett nytt tillståndsförfarande för lokalradio.

Bidrag till lokala sändningar riktar sig till innehavare av lokala sändningstillstånd och syftet med bidragsordningen är att stimulera till en kvalitetsorienterad och ekonomiskt livskraftig lokal sändningsmiljö som når ett stort antal människor. Detta ska åstadkommas genom bidrag till programproduktion av hög teknisk och innehållsmässig kvalitet, vidareutveckling av enskilda stationers egenart samt till kompetensutveckling och samarbete mellan stationer. Drifts- och investeringsbidrag kan också lämnas till lokalradio som vänder sig till etnisk-språkliga minoriteter. Även Norska lokalradioförbundet kan få driftsbidrag.

Lokal-TV i Norge

I forskrift om kringkasting finns särskilda bestämmelser om lokal-TV och annan lokalkringkasting. Norge delas upp i ett antal geografiska tillståndsområden och i varje sådant område kan det ges ett tillstånd att sända allmän lokal-TV via marksändare i VHF- eller UHF-bandet. I december 2006 fanns 24 tillstånd för allmän lokal-TV via marksändare. I samma sändarnät kan det även ges tillstånd till universitet, högskolor och folkhögskolor för att bedriva undervisnings-TV.

Tillstånd för lokalkringkasting meddelas av tillsynsorganet Medietilsynet, som vid tillståndsprövningen särskilt ska beakta sökandens fackmässiga och ekonomiska förutsättningar. Vid behandling av ansökningar om tillstånd att driva marksänd allmän lokal-TV ska därutöver fästas särskild vikt vid om sökanden avser att etablera ett lokalt allmän-TV-utbud och att samarbeta med lokala organisationer om programutveckling. I kringkastingsföreskriften finns närmare bestämmelser om innehållet i lokal-TV-sändningar. Där slås det fast att det på vardagar ska sändas lokalt producerade program med lokalt innehåll. Vidare får den som har tillstånd till allmän lokal-TV i marknätet efter avtal med aktuellt programföretag vidare-sända reklamfria och reklamfinansierade TV-program som tagits emot via satellit

eller andra överföringsmedier i sina lokal-TV-sändningar. Enligt föreskriften ska Medietilsynet vid beviljande av tillstånd att upprätta eller driva en anläggning för lokalkringkasting eller vidareändning av lokalkringkasting föreskriva om villkor att tillståndshavaren så snart som möjligt ställer anläggningen till förfogande för alla som har tillstånd till lokalkringkasting i det aktuella tillståndsområdet. I kringkast-ingloven finns också bestämmelser om vidareändning. Enligt bestämmelserna kan kungen i förordning (forskrift) ge regler om att vissa sändningar ska vidareändas i nät ”som kan formidle kringkasting”. Vidareändningsplikt kan således föreskrivas i såväl trådbundna som trådlösa nät. Kungen kan också ge regler om närmare villkor för vidareförmedlingen.

Allmän lokal-TV är kommersiellt finansierad. Den som sänder lokal-TV med stöd av tillstånd kan dock ansöka om statligt bidrag från tilskudsordningen för lokalkringkastingsformål. Tilskudsordningen har som huvudsyfte att stimulera till en kvalitetsorienterad och ekonomiskt livskraftig lokalkringkastingsmiljö som når en stor publik. Den som har tillstånd till lokalkringkasting kan få bidrag från tilskuds-ordningen till programproduktion, vidareutveckling av enstaka stationers egenart samt kompetensutveckling och samarbete mellan de olika stationerna.

Det norska Post- och Teletilsynet utlyste i juni 2005 en koncession för att driva och bygga ett nät för digitala marksändningar i Norge. En förutsättning för att tillstånd ska beviljas är att sökanden dels ger lokal-TV rimliga ramvillkor i marknätet, dels att en mindre del av nätkapaciteten på rimliga villkor ställs till förfogande för icke-kom-mersiell TV, en s.k. åpen kanal. Vidareändningsplikten för öppna kanaler ska kunna omfatta en eller flera icke-kommersiella intressenter som bedriver verksamhet inom samma reklamfria kanal. Norges televisjon AS (NTV) beviljades tillståndet den 2 juni 2006. Lokala TV-sändningar i det digitala marknätet väntas starta i januari 2008.

5.3.2 Finland

Lokalradio och riksomfattande eller nästan riksomfattande radio i Finland

Finsk TV- och radioverksamhet regleras främst i lagen om televisions- och radioverksamhet. På lokal nivå bedrivs lokalradiosändningar och specialradioverksamhet för vilka det krävs koncession av statsrådet. Kommunikationsverket är tillsynsmyndighet.

Den nuvarande koncessionsperioden inleddes i början av 2007 och gäller fem år. För riksomfattande eller nästan riksomfattande radio har statsrådet beviljat tio koncessioner och för lokalradio 47 koncessioner. Lokalradiosändningarna är regionala och omfattar bl.a. följande sändningsområden: Helsingforsregionen, Nyland, Egentliga Finland, Tammerforsregionen, Lappland. Nästan riksomfattande koncessioner har beviljats bl.a. för kristen radio, radio som specialiserar sig för klassisk musik och radio som specialiserar sig för rockmusik. Någon motsvarighet till svensk närradio finns inte.

Statsrådet ska i koncessionen bestämma att en viss andel av sändningstiden ska vara tal, att programutbudet ska omfatta nyhets- och aktualitetsmaterial och att sändningarna ska kunna igenkännas som eget, självständigt programutbud. Koncessionerna innehåller även krav på musikgenrer eller programutbud till olika målgrupper. De flesta lokalradiokoncessionerna har dessutom förenats med villkor om att sändningarna ska bestå av programutbud som är riktat till befolkningen inom sändningsområdet. Programutbudet ska innehålla redaktionellt material som behandlar lokala frågor eller tillgodoser behoven hos särskilda grupper inom sändningsområdet. Även i lokalradiokoncessionerna bestäms att en viss andel av sändningstiden ska vara tal och att sändningarna ska kunna igenkännas som eget, självständigt programutbud. Både lokalradio- och specialradiostationer får sända reklam. Sändningstiden för radioreklam får inte överstiga tio procent av den dagliga sändningstiden. Under två hela timmar som följer på varandra får reklamens längd vara sammanlagt högst 24 minuter.

Lokal-TV

Lagen om televisions- och radioverksamhet innehåller inga särregler för lokala TV-sändningar, utan sådana får förmedlas på samma villkor som för rikssänd television. I kommunikationsmarknadslagen regleras must carry-skyldigheten. Teleföretag som tillhandahåller nättjänster i kabeltelevisionsnät är skyldiga att i nätet utan ersättning distribuera dels det TV- och radioprogramutbud som omfattas av den allmännyttiga verksamheten och som fritt kan tas emot i den kommun där nätet är beläget, dels det TV- och radioprogramutbud som tillhandahålls i den kommun där nätet är beläget med stöd av en riksomfattande programkoncession enligt lagen televisions- och radioverksamhet. Vidaresändningsplikten omfattar även vissa special- och tilläggstjänster. Det finns således inte någon särskild vidaresändningsskyldighet för lokala TV-sändningar och inte heller någon skyldighet för kabelnätägare eller andra att ställa sändningsutrymme till förfogande för lokal icke-kommersiell TV eller andra icke-kommersiella sändningar.

5.3.3 Danmark

Lokal radio

Den danska radio- och TV-lagstiftningen finns i lov om radio- och fjernsynsvirksomhed. I Danmark ger en central Radio- och TV-nämnd tillstånd till lokal radioverksamhet. I princip gäller samma regler för samtliga radiostationer, såväl kommersiella som icke-kommersiella. Nämnden ska i tillståndsgivningen sträva efter att varje enskilt område får en samlad programverksamhet av allsidig karaktär. Nämnden får också beakta sökandens finansiella ställning samt om programplanen kan anses vara realistisk. Vidare fördelar nämnden bidrag till icke-kommersiella radio- och TV-stationer. Tillstånd kan ges till sammanslutningar, föreningar eller enskilda personer.

Tillståndstiden är högst fem år. Den som beviljats tillstånd tilldelas också en minsta sändningstid. Hänsyn ska tas till att det kan tillkomma nya tillståndshavare. De som sänder på samma frekvens får förhandla sig fram till den exakta sändningstiden och dess placering. I maj 2007 fanns 313 tillståndshavare för lokal radio varav cirka 180 tillståndshavare var icke-kommersiella. De icke-kommersiella stationerna liknar den svenska närradion. Distinktionen mellan kommersiell och icke-kommersiell radio får dock främst betydelse för stationens möjligheter att få bidrag.

Finansiellt stöd till radiosändningar utbetalas endast till icke-kommersiell lokalradio. Tidigare finansierades bidragen genom en tioprocentig avgift på de kommersiella lokalradiostationernas årsomsättning, den s.k. "Robin Hood-fonden". Nu finansieras bidragen istället med licensavgifter. År 2006 uppgick bidragsmedlen till 48,8 miljoner danska kr. Bidrag utgår i form av driftsbidrag, som stationen kan använda till radio- eller TV-ändamål. Bidragen får inte överstiga stationens driftsutgifter för det aktuella året. Lokalradion kan beviljas driftsbidrag för högst 15 timmars sändning per vecka.

Lokal-TV

Enligt lov om radio- och fjernsynsvirksomhed krävs tillstånd för att ett radio- eller TV-företag som råder under dansk myndighet ska ha rätt att utöva programverksamhet i Danmark. Tillståndsplikten omfattar emellertid inte public serviceverksamheten inom programföretagen DR, TV 2 och de regionala TV 2-verksamheterna och inte heller företag som utövar programverksamhet med hjälp av satellit, kabelanläggning, marksänd digital-TV eller kortvågssändning. Sådana företag ska i stället registrera sig hos Radio- och TV-nämnden. Härutöver krävs tillstånd från Radio- och TV-nämnden för att distribuera program med hjälp av markbundna digitala TV-nät. Tillstånd till lokal TV-verksamhet kan beviljas för både kommersiell och icke-kommersiell verksamhet. Den som beviljas tillstånd ges rätt till ett visst minsta

antal sändningstimmar. Flera tillståndshavare kan få tillstånd att använda samma frekvens och de får då själva avtala om hur sändningstiden ska fördelas mellan dem. Om de inte kan nå en överenskommelse ska Radio- och TV-nämnden besluta om uppdelning av sändningstiden. Den som har tillstånd till lokal TV-verksamhet under hela sändningstiden inom en frekvens är förpliktad att sända minst en halvtimme lokalt producerade nyhets- och samhällsprogram eller andra program ”med udgangspunkt i lokalsamfundet”. En sådan tillståndshavare ska också se till att en väsentlig del av de övriga program som sänds är danskspråkiga eller producerade för dansk publik. Vidare är denne skyldig att avsätta sändningstid mellan kl. 9.00 och 12.00 till icke-kommersiella stationer. Under denna tid får det inte sändas någon reklam. Den som har tillstånd att sända icke-kommersiell verksamhet mellan kl. 9.00 och 12.00 är förpliktad att betala de merkostnader som uppstår vid utsändningen till det företag som har tillstånd under hela sändningstiden. Vid tillståndsprövningen ska nämnden försöka se till att varje lokalt område får en samlad programverksamhet av allsidig karaktär. Nämnden ges även möjlighet att ta hänsyn till sökandens ekonomiska förutsättningar och förutsättningarna att realisera de angivna programplanerna.

Tillståndshavare eller registrerade företag som bedriver lokal programverksamhet och som inte har några reklamintäkter kan få bidrag till sin verksamhet i form av tillskott från Radio- och TV-nämnden. Tillskottet är ägnat att bidra till finansiering av de icke-kommersiella stationernas utgifter, innefattande fasta omkostnader, löner och inköp av utrustning som är nödvändig för programproduktionen, och beräknas utifrån stationens självständiga programverksamhet. Lokal-TV kan beviljas driftsbidrag för högst 3 timmars sändning per vecka. Förutom tillskottet avsätts två miljoner danska kronor årligen för stöd till studentradio, student-TV, högskoleradio, högskole-TV samt lokalradio och lokal-TV för handikappade.

5.3.4 Storbritannien

Ofcom

Mediemyndigheten Ofcom (Office of Communications) är ansvarig myndighet för att utfärda sändningstillstånd. Ofcom startade sin verksamhet i december 2003 och bildades genom en sammanslagning av flera myndigheter på radio- och telekommunikationsområdet. Radio- och TV-verksamheterna är reglerade genom lagarna Broadcasting Act 1990 och Communications Act 2003.

Icke-kommersiell radio

I Storbritannien finns det ca 310 lokala kommersiella FM och AM tillstånd. Tillstånden är tidsbegränsade och gäller i 12 år. Ofcom har dock slutat meddela tillstånd för nya FM-stationer. Det finns också omkring 140 lokala community radio licences. Dessa tillstånd gäller i fem år och tillståndshavarna får inte främja ekonomiska intressen. Det finns 46 lokala DAB multiplexer. Varje multiplex erbjuder upptill 10 radiokanaler och planen är att tillhandahålla en lokal DAB-multiplex i varje del av Storbritannien. Tillstånden gäller i 12 år. Tillstånd som tilldelades före 2006 kommer att förlängas i ytterligare 12 år.

Tillstånd för community radio är begränsade till ett mindre geografiskt område, i regel ett område med fem kilometers radie. Tillstånd ges till organisationer. Community radio finns inte över hela Storbritannien. Detta beror dels på att det är en ny sändningsform, dels att frekvensutrymmet för community radio är begränsat.

Enligt villkoren för community radio ska den:

1. tillhandahålla tjänster som ger sociala fördelar eller främjar det allmänna eller en gemenskaps ideella intressen.

2. vara avsedd att betjäna en eller flera gemenskaper. En gemenskap definieras antingen som en grupp av människor som bor, arbetar eller studerar inom ett särskilt område eller människor som har gemensamma intressen.
3. inte etableras för att generera ekonomisk vinst. Ett eventuellt överskott ska vara kvar i verksamheten eller främja det allmänna eller en gemenskaps ideella intressen.
4. erbjuda medlemmar av sammanslutningen möjlighet att delta i driften och förvaltningen av tjänsten.
5. vara ansvarig inför sammanslutningen.

Tillståndsvillkoren för community radio är mer detaljerade än de som anges i tillstånd för lokala kommersiella sändningar.

I april 2007 publicerade Ofcom rapporten *Future of Radio*. I rapporten konstaterar Ofcom att community radio är en ny sändningsform som snabbt har ökat de senaste åren. Rapporten innehåller en omfattande vision av den framtida regleringen av kommersiell radio och community radio. Ofcom fokuserade på tre områden: reglering av innehåll och ägarförhållanden för kommersiell radio, regleringen av community radio och övergången från analoga till digitala plattformar. Eftersom det fortfarande råder viss osäkerhet hur branschen kommer att utformas i framtiden, syftar förslagen till att erbjuda flexibla regleringar som kan anpassas till förändrade förhållanden. En del av förslagen kräver lagändringar.

Icke-kommersiell lokal-TV

Det finns 17 tillstånd att sända *Restricted Television Services* (RTS) i olika områden i Storbritannien. Tillstånden gäller för sändningar i det analoga marknätet. Tidigare var ett tillstånd gällande under 4 år och därefter utlystes det på nytt. Idag gäller samtliga RTS-tillstånd fram till det datum då det är dags att släcka ned det analoga nätet i respektive region. Nedsläckningen av det analoga marknätet kommer att ske region för region.

6 Historik

6.1 Närradio

Försöksverksamhet med närradio inleddes 1979 på 16 orter i Sverige. Drygt 400 föreningar deltog. Tanken var att närradion skulle vara en åsiktsradio, en möjlighet för föreningarna att upplysa om sina åsikter och sin verksamhet. Förutsättningarna för att få tillstånd var också därför att föreningarna bedrev annan huvudsaklig verksamhet än att sända radio. Först ut var Jönköping den 24 april samma år. Reklam var förbjuden i sändningarna.²² Tre år senare antogs en särskild närradiolag.²³ Syftet med lagen var att skapa möjlighet för lokala sammanslutningar inom det ideella föreningslivet att sända lokala radioprogram. Tillstånd beviljades till föreningar som bedrev annan huvudsaklig verksamhet än att sända närradio. Vad gäller kostnaderna nämndes i propositionen till den nya lagen att närradions verksamhet i ett utbyggt skede skulle bekostas av tillståndshavarna själva eftersom närradions styrka var det ideella engagemang och de frivilliga insatser som kännetecknade folkrörelserna i stort. En förutsättning var alltså att bidrag av statliga medel inte utgick för programverksamheten. År 1984 bedrevs närradiosändningar på 70 orter i landet och 812 föreningar hade sändningstillstånd. I första hand var det religiösa sammanslutningar och politiska organisationer men även idrottsföreningar, studieförbund, student- och elevorganisationer samt invandrarföreningar hade tillstånd att bedriva sändningar. Den 1 januari 1986 avslutades försöksverksamheten och närradion permanentades.²⁴

²² Lag (1978:479) om försöksverksamhet med närradio, förordning (1978:485) om närradio, prop. 1977/78:91, KrU 1977/78:24, rskr 1977/78:337, lag (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio, prop. 1977/78:144, KrU 1977/78:24, rskr 1977/78:337.

²³ Närradiolag (1982:459), Lag (1982:460) om ansvarighet för närradio, närradioförordning 1982:496 (ersatt av närradioförordning 1982:1249), prop. 1981/82:127, KU 1981/82:29, rskr 1981/82:363.

²⁴ Lag (1985:597) om ändring i närradiolagen (1982:459), prop. 1984/85:145, KrU 1984/85:22, rskr 1984/85:387.

Lokalradiolagen²⁵ trädde i kraft den 1 april 1993 och innebar en möjlighet att etablera privata reklamfinansierade lokalradiostationer. Enligt propositionen till lokalradiolagen hade organiserade försök att kringgå närradiolagen förekommit i vart fall sedan 1990. Under 1992 blev överträdelserna vanligare och mer systematiska. Föreningar utnyttjades som bulvaner och närradion användes för att etablera kommersiella radiosändningar. Inte minst mot bakgrund av det som höll på att ske inom närradion ansågs det angeläget att så snart som möjligt få till stånd reklamfinansierad radio i ordnade former. Förhoppningen var att lokalradion skulle fånga upp dem som ville sända kommersiellt och att närradion åter skulle bli det ideella föreningslivets radio.

Samtidigt som lokalradiolagen trädde i kraft blev det tillåtet att sända reklam och sponsrade program i närradion.²⁶ Syftet var att förbättra föreningarnas möjlighet att föra ut sin information. De som inte sände reklam hade möjlighet att ansöka om avgiftsbefrielse från avgiften om 15 kronor per påbörjad sändningstimme. Under 1993 fanns det cirka 1 600 tillståndshavare på 155 sändningsområden. När radiokommunikationslagen²⁷ trädde i kraft den 1 juli 1993 bröts det monopol som tidigare funnits för innehav av radiosändare. Det blev nu möjligt för tillståndshavare att – efter tillstånd av Telestyrelsen (numera Post- och telestyrelsen, PTS) – skaffa egna sändare.

Radio- och TV-verket fick hösten 1994 regeringens uppdrag att kartlägga närradions kommersialisering. Verket uppskattade i sin rapport att drygt 15 procent av sändningsmöjligheterna huvudsakligen användes för sändningar som bedrevs i enskilt vinstintresse. Verket föreslog att reglerna vad gäller tillståndsgivning skulle reformeras. Tillstånd skulle inte längre ges till varje enskild förening utan istället skulle en paraplyorganisation ges sändningsrätten på en närradiofrekvens. I denna paraplyorganisation skulle de föreningar och enskilda som ville sända närradio bli

²⁵ Lokalradiolagen 1993:120, prop. 1992/93:70, bet. 1992/93:KU15, rskr. 1992/93:168.

²⁶ Lag (1993:122) om ändring i närradiolagen (1982:459), prop. 1992/93:70, bet. 1992/93:KU15, rskr. 1992/93:168.

²⁷ Lag (1993:599) om radiokommunikation, prop. 1992/93:200, bet. 1992/93:TU30, rskr. 1992/93:443.

medlemmar. Den utredning som senare tillsattes – Lokal- och närradiokommittén – fick i uppdrag att lämna förslag om ändrade regler för lokala ljudradiosändningar, som skulle möjliggöra att närradion utvecklades till en livskraftig radio med lokal anknytning och demokratisk förankring. Utredningen framförde i sitt betänkande – *Den lokala radion* (SOU 1996:176) – att kretsen av tillståndshavare borde kunna utvidgas. Anledningarna till detta var flera – utrymmet för närradiosändningar utnyttjades inte fullt ut, antalet sändande hade minskat kraftigt och det fanns ledig sändningstid på så gott som varje ort. Kommittén föreslog vidare att möjligheten att sända reklam och sponsring skulle behållas. Förslagen ledde sedan fram till lagändringarna den 1 juli 1998 (se nedan).²⁸

I radio- och TV-lagen²⁹, som trädde i kraft den 1 december 1996, uttrycks principen om att det ska finnas en möjlighet att sända närradioprogram i varje kommun om det finns en förening som så önskar och om det är tekniskt möjligt (4 kap. 2 §). Genom denna bestämmelse ville man uttrycka principen om att möjligheten att sända närradio har företräde framför lokalradion om det endast finns tillgång till en frekvens. Bestämmelserna för närradio var i stort sett oförändrade förutom att möjligheten att sända reklam inskränktes till åtta minuter per timme mellan hela klockslag (7 kap. 5 §). Vidare fastslogs att det utanför storstadsområdena ska eftersträvas att sändningarna kan nå hela kommunen.

I syfte att stärka och stimulera närradioverksamheten trädde i juli 1998 nya bestämmelser om närradio i kraft.³⁰ Tillståndshavarkretsen utökades till att även gälla föreningar som bildats för att sända närradio, s.k. radioföreningar. Regeringen menade att ytterligare tillståndsberättigade skulle kunna vitalisera närradion och göra den mer attraktiv på sändarorten. Det ansågs också angeläget att närradion

²⁸ Lag (1998:311) om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844), prop. 1997/98:77, bet. 1997/98:KU28, rskr. 1997/98:207.

²⁹ Radio- och TV-lag (1996:844), prop. 1995/96:160, bet. 1995/96:KU29, rskr. 1995/96:296.

³⁰ Lag (1998:311) om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844).

även i framtiden skulle vara ett forum för debatt och meningsutbyte. Kravet på att en förening skulle ha annan huvudsaklig verksamhet togs därför bort. Lagändringen innebar också att tillståndshavarna på en sändningsort själva ska fördela sändningstiderna sinsemellan och att Radio- och TV-verket bestämmer sändningstiderna då tillståndshavarna inte kan enas eller då någon av dem begär det (4 kap. 3 §). Sändningstidsavgifterna togs bort men rätten att sända reklam fanns kvar, bl.a. mot bakgrund av att det i praktiken inte visat sig finnas något verkligt konkurrensförhållande mellan närradio och lokalradio. Samtidigt infördes en möjlighet att få större sändningsområden än en kommun om det fanns synnerliga skäl. Undantaget för riksförbudet utvidgades till att gälla tio timmar per månad. Regeringen ansåg att ändringen av riksförbudet innebar en viss risk för kommersialisering av närradion varför bestämmelsen skulle utvärderas. Granskningsnämnden för radio och TV lämnade under år 2000 en rapport till regeringen med utvärdering av det utvidgade undantaget från riksförbudet. Nämnden fann att enbart denna bestämmelse inte inneburit någon ökad risk för kommersialisering. Tillsammans med övriga ändringar hade den dock ökat förutsättningarna för att bedriva reklamfinansierade musiksändningar dygnet runt och för att bilda nätverk.

Radio- och TV-verket lämnade i juni 2002 till regeringen sin rapport *Närradion – igår, idag och imorgon* angående närradions kommersialisering m.m. Verket kunde i sin rapport konstatera att det fanns vissa kommersiella intressen inom närradion men att de vid den tiden inte var så omfattande att det krävdes lagstiftningsåtgärder. I april 2003 lämnade Radio- och TV-verket rapporten *Närradion i förändring* till regeringen. Radio- och TV-verket fick i regleringsbrevet för år 2003 i uppdrag att göra en uppföljning av den tidigare rapporten *Närradion igår, idag och imorgon*. Verket skulle göra en analys av möjliga åtgärder för att motverka kommersialiseringen. Verket skulle även föreslå de lagförslag som verket förordade. I rapporten konstaterade verket bl.a. att kommersialiseringen inte var så omfattande, men den förekom. Ett reklamförbud var dock en alltför ingripande åtgärd. Däremot föreslog verket att kravet på

lokal förankring för bl.a. radioföreningar skulle skärpas. Utökade informations- och rådgivningsinsatser var ett annat förslag som verket presenterade i rapporten.

Den 1 januari 2005 trädde ny lagstiftning i kraft.³¹ I radio- och TV-lagen infördes skärpta krav på anknytning till sändningsområdet för att ideella föreningar ska få tillstånd att sända närradio. Skälen bakom de nya reglerna var att möjligheten att sända närradio i vissa geografiska områden utnyttjats av kommersiella intressen utan lokal anknytning. För att bedöma om en ideell förening har anknytning till sändningsområdet ska hänsyn tas till var föreningens studio och övriga lokaler för verksamheten finns, var ansvarig utgivare och föreningens styrelsemedlemmar är bosatta och var föreningsstämma och styrelsemöten hålls.

En intern utredare fick under 2003 Kulturdepartementets uppdrag att kartlägga och analysera de framtida förutsättningarna för icke-kommersiell lokal radio och TV. Utredaren fann i sin rapport *Öppna Radion och Televisionen*³² att de tekniska förutsättningarna för att ge medborgarna direkt tillgång till produktions- och distributionsresurser för radio och TV var större än någonsin tidigare men att regelsystemen var föråldrade och motverkade en utveckling av lokala etermedier. Enligt utredaren saknades förutsättningar för de lokala medierna att överleva om inga genomgripande förändringar gjordes. Det behövdes både finansiellt stöd och infrastrukturella lösningar för distribution. I utredningen föreslogs vidare att det endast ska finnas ett tillstånd för radio respektive TV per frekvens/kommun. Tillstånd ska lämnas till en icke-vinstutdelande sändningsorganisation.

Radio- och TV-lagsutredningen har i sitt slutbetänkande *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51) bl.a. behandlat frågan om närradio. Utredningen föreslog att rätten för trossamfund att sända

³¹ Lag (2004:1059) om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)

³² Christer Hederström, *Öppna Radion och Televisionen. Kartläggning och analys av icke-kommersiell lokal radio och TV* 2004

närradio ändras. Närradiotillstånd ska inte bara kunna ges till Svenska kyrkan samt dess församlingar och kyrkliga samfälligheter, utan till samtliga registrerade trosamfund som har anknytning till det område som sändningarna når. I september 2007 föreslog regeringen i propositionen *Annonstid i radio och TV* (prop. 2007/08:4) att annonser i ljudradio får sändas under högst 12 minuter under en timme mellan hela klockslag. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2008.

6.2 Lokal-TV

Avsnittet bygger på Radio- och TV-lagsutredningens slutbetänkande *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51) s. 313–314.

Rätten att sända genom tråd (kabel) är skyddad i yttrandefrihetsgrundlagen. 1986 infördes möjligheten att förordna lokala kabelsändarföretag. Under de dryga tjugo år som möjligheten att sända icke-kommersiell lokal-TV har antalet förordnade lokala kabelsändarföretag legat mellan 25–30 stycken. Bestämmelsen i 8 kap. 2 § radio- och TV-lagen om skyldighet för den som förfogar över en anläggning för trådsändning där TV-program förmedlas till allmänheten att kostnadsfritt tillhandahålla utrymme för TV-sändningar från lokala kabelsändarföretag har sitt ursprung i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar. Enligt denna lag krävdes tillstånd både för att sända vidare radio- och TV-program från satelliter i fast trafik i kabelnät och för att bedriva andra slag av sändningar, s.k. egensändningar, i kabelnät. Tillstånd att bedriva kabelsändningar kunde ges till nätinnehavaren eller till ett lokalt kabelsändarföretag. De nätinnehavare som beviljades tillstånd var enligt lagen ålagda att kostnadsfritt tillhandahålla en kanal i nätet för lokala kabelsändarföretags egensändningar av TV-program. Bestämmelserna om lokala kabelsändarföretag syftade till att tillgodose ett önskemål om att få till stånd en lokal programverksamhet som är öppen för en mycket vid krets av medverkande. Som exempel på

sådana lokala sändningar angavs information, nyheter, utbildningsprogram och underhållning. Rätten att sända television i kabelnät skulle också ge det lokala organisationslivet möjlighet att sända till medlemmar, sympatisörer och andra.³³ I förarbetena anfördes att skyldigheten för nätinnehavare att tillhandahålla kanaler för lokala kabelsändarföretag inte innefattade någon skyldighet för nätinnehavaren att tillhandahålla sändningsutrustning eller ge annat bistånd.³⁴

I och med att yttrandefrihetsgrundlagen trädde i kraft den 1 januari 1992 infördes etableringsfrihet för sändning av radioprogram genom tråd. Lagen om lokala kabelsändningar upphävdes och ersattes av lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten (kabellagen). Kabellagen föreskrev skyldighet för den som äger eller förfogar över ett kabelnät att kostnadsfritt tillhandahålla en kanal i kabelnätet i varje kommun där han har ett sådant nät för egensändningar från ett eller flera av myndigheten kabelnämnden utsedda lokala kabelsändarföretag. Av förarbetena till kabellagen framgår att de lokala kabelsändarföretagen hade till uppgift att låta olika meningar komma till uttryck i trådsändningar. Regleringen ansågs ge möjlighet att komma till tals för kretsar som skulle ha svårt att på vanliga affärsmässiga grunder få tillgång till kabelnäten, än mindre ha möjlighet att anlägga egna nät.³⁵

Vid radio- och TV-lagens tillkomst överfördes kabellagens bestämmelser om skyldighet för den som innehar eller förfogar över ett kabelnät att upplåta utrymme för lokala kabelsändarföretag i princip oförändrade till radio- och TV-lagen. I förarbetena anfördes att kabeloperatören inte behöver tillhandahålla mer än en kanal för de lokala kabelsändarföretagens sändningar, men att flera kabelsändarföretag kan förordnas som får dela på en kanal.³⁶

³³ Prop. 1984/85:199 s. 32

³⁴ a. prop. s. 63

³⁵ Prop. 1991/92:53 s. 41.

³⁶ Prop. 1995/96:160 s. 184

Radio- och TV-verket gjorde under 1999 en undersökning om lokal-TV, *Lokal-TV i svenska kabelnät*. Undersökningen gjordes för att uppmärksamma lokal-TV:s tillstånd i Sverige och omfattade såväl kabelsändarföretag och förordnade lokala kabelsändarföretag. Undersökningen visade att organisationer och företag som sänder lokal-TV ofta upplever att de lever under knappa ekonomiska förhållanden. TV-sändningarna var även beroende av att medlemmar arbetar ideellt.³⁷

Regeringen gav i januari 2002 Radio- och TV-verket i uppdrag att planera och genomföra en hearing om icke-kommersiell lokal TV-verksamhet. Radio- och TV-verket överlämnade sin rapport – *Bakgrundsmaterial och redovisning av lokal-TV-hearing* i juni 2002. Rapporten innehåller en redovisning av vad som framkom under hearingen och relevant bakgrundsmaterial. Deltagarna i hearingen var ense om att de lokala kabelsändarföretagen har en viktig roll att spela när det gäller ytt-randefrihet och mångfald, föreningsliv och lokal demokrati samt integration och bildning. Flera deltagare påtalade vikten av att fler program textas till svenska för att öka integrationen. Det konstaterades att geografiska skillnader i hög grad påverkade de olika verksamheterna, t.ex. vad gällde täckningsgrad. Tekniskt sett efterlystes must carry-status för kabelsändarföretagens sändningar och en take away-skyldighet för nätinnehavaren. Flera ansåg också att de lokala kabelsändarföretagens situation borde ses över inför övergången till digital-TV. Det rådde även stor enighet om att tekniken i och med digitaliseringen blivit billigare och lättare att använda. Deltagarna var även i stort sett eniga om att de ekonomiska svårigheterna satte käppar i hjulen för kabelsändarföretagens verksamhet. Även om teknikkostnaderna minskat var de fasta kostnaderna fortfarande höga och de föreningar som sökt bidrag uppgav att det är svårt att få bidrag. Det var också ovanligt att kommunerna deltog i verksamheterna med bidrag eller med uppdrag utöver de kommunfullmäktigesändningar som förekommer hos flera lokala kabelsändarföretag. Flera deltagare önskade ett statligt bidrag och ett större erfarenhetsutbyte kabelsändarföretagen emellan.

³⁷ Radio- och TV-verket, *Lokal-TV i svenska kabelnät*. 1999

År 2003 utförde Granskningsnämnden för radio och TV en studie av innehållet i de förordnade lokala kabelsändarföretagens sändningar. Studien redovisades i rapporten *Vad sänder lokal-TV? – En studie av de förordnade lokala kabelsändarföretagen 2003*.³⁸ Enligt rapporten varierade omfattningen av sändningarna kraftigt mellan de lokala kabelsändarföretagen. Några bedrev inga regelbundna sändningar alls, medan andra sände dygnet runt alla dagar i veckan. Av rapporten framgår vidare att en stor del av sändningarna bestod av rullande slingor med text och bilder, tablåer och annat utfyllnadsmaterial. I genomsnitt utgjordes ca tolv procent av de lokala kabelsändarföretagens sändningstid av verkliga program, men i denna tid ingick även repriserna. Två tredjedelar av företagen sände mindre än fem timmar verkliga program per vecka, om repriserna räknades bort. Spridningen var dock stor; Öppna Kanalen i Stockholm sände ca 50–60 timmar och Öppna Kanalen i Göteborg ca 15 timmar verkliga program i veckan exklusive repriserna, samtidigt som vissa lokala kabelsändarföretag inte sände något reellt programinnehåll alls. Enligt Granskningsnämndens rapport dominerades de lokala kabelsändarföretagens programutbud av religiösa program, program som producerats av gymnasieelever och studenter på medieutbildningar samt program med samhällsinformation. De program som sändes var huvudsakligen på svenska. Endast Öppna Kanalen i Stockholm hade en utbredd sändningsverksamhet på andra språk.

Radio- och TV-lagsutredningen har i sitt slutbetänkande *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor* (SOU 2006:51) bl.a. behandlat lokal icke-kommersiell TV. Utredningens förslag behandlas utförligt i kapitel 3 i denna rapport.

³⁸ Granskningsnämnden för radio och TV, *Granskningsnämndens rapportserie – Rapport nr 12 Vad sänder lokal-TV?* En studie av de förordnade lokala kabelsändarföretagens sändningar 2003, 2004

7 Konsekvenser av förslagen

7.1 Förslagen i korthet

Radio- och TV-verket föreslår att bestämmelsen i 6 kap 6 § radio- och TV-lagen om att det i närradion endast får sändas program som har framställts särskilt för den egna verksamheten ska tas bort och att tillståndshavarkretsen utvidgas. Vidare föreslås att sändningsområdet för närradio i högre grad än idag ska kunna få vara större än en kommun. Ett annat förslag är att kravet på att skicka in behörighetshandlingar för utgivare avskaffas och ersätts med en skyldighet att intyga att behörighetsvillkoren är uppfyllda. Radio- och TV-verket föreslår vidare ett namnbyte från förordnade lokala kabelsändarföretag till när-TV-sammanslutning. I nät där program sänds ut både analogt och digitalt föreslår verket att när-TV-kanalen också ska sändas ut i både analog och digital form. Vidare föreslås att skyldighet att tillhandahålla sändningsutrymme för när-TV även ska gälla i s.k. bredbandsnät.

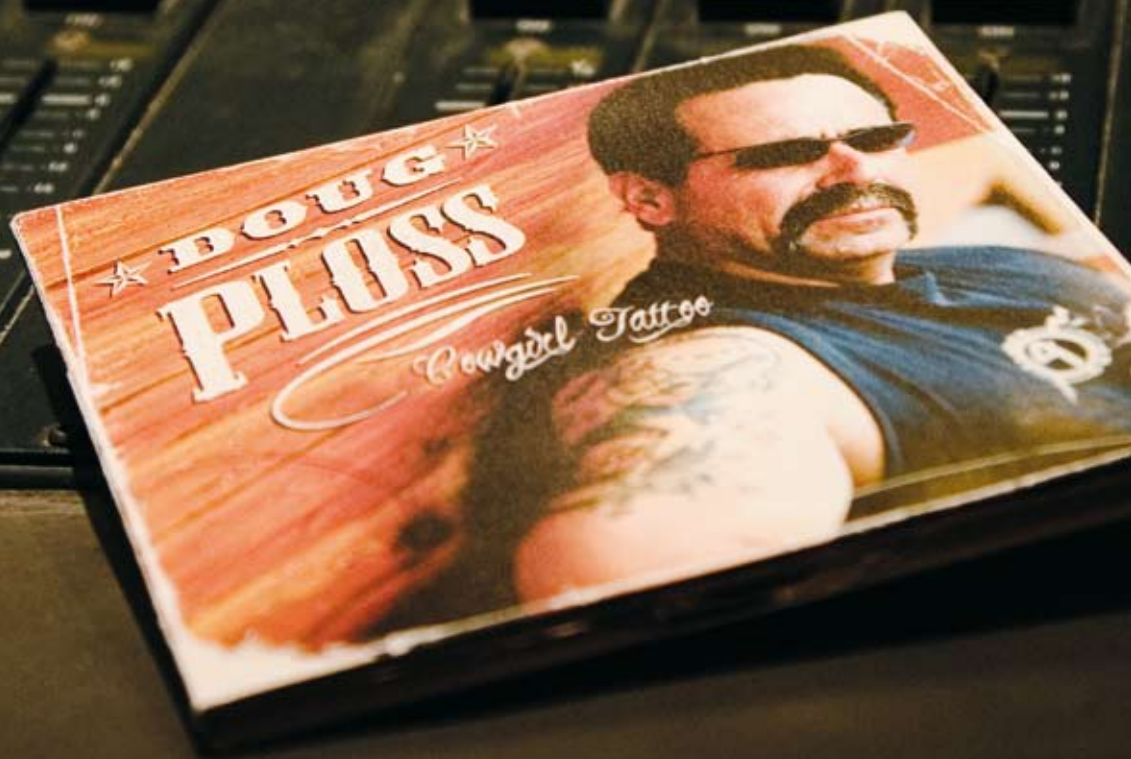
7.2 Ekonomiska konsekvenser

Verket föreslår inget bidragssystem, varför konsekvenserna för staten blir små. Förslagen om ändringar för närradioverksamheten syftar till underlätta för tillståndshavarna att bedriva verksamhet genom att möjligheten att få större sändningsområden utökas och att det s.k. riksförbudet tas bort. Föreningar som vill sända från ett större evenemang såsom exempelvis ett riksmöte behöver inte söka tillfälligt tillstånd för att sända från detta evenemang eller bilda ett antal nya radioföreningar.

Under förutsättning att de kommer överens med de övriga tillståndshavarna på orten om sändningstid behöver de inte vidta någon ytterligare åtgärd. Det sparar både tid och resurser för respektive sammanslutning, Radio- och TV-verket samt Post- och telestyrelsen.

7.3 Övriga konsekvenser

De föreslagna åtgärderna syftar till att underlätta för tillståndshavarna och de lokala kabelsändarföretagen att bedriva verksamhet och nå ut till sina medlemmar. Genom att riksförbudet slopas får tillståndshavarna i närradio en större valmöjlighet att sända de program de önskar och har de inte resurser att göra egna program kan de istället sända andras program. Genom att sändningsområdena blir större får de ett ökat lyssnarunderlag som bättre överensstämmer med föreningslivets organisation. Fler föreningar kan då även dela på kostnaderna även om sändningskostnaderna blir dyrare genom att effekten på sändaren blir högre. Namnbyte till när-TV minskar sammanblandningen av förordnade lokala kabelsändarföretag och kommersiella lokala kabel-TV-bolag. Genom förslaget att skyldigheten att tillhandahålla sändningsutrymme utökas till alla trådbundna elektroniska kommunikationsnät ökar en när-TV-kanal sin möjlighet att nå ut med sitt budskap och det torde även underlätta finansieringen av verksamheten genom medlemsavgifter. Den administrativa bördan för sammanslutningarna minskar genom att kravet på att skicka in behörighetshandlingar avskaffas och ersätts med en skyldighet att intyga att utgivaren uppfyller behörighetsvillkoren. Radio- och TV-verket bedömer att de förslag som läggs får betydelse för demokrati, yttrandefrihet, mångfald, föreningsliv och integration genom att förslagen möjliggör att fler kan göra sig hörda i samhällsdebatten.

8 Författningskommentarer

8.1 Förslaget till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)

4 kap. 2 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheten att få ett större sändningsområde för närradio utökas. Istället för krav på synnerliga skäl ska det vara tillräckligt med särskilda skäl. Vad som avses med särskilda skäl får utvecklas genom verkets praxis. De överväganden som ligger till grund för förslaget har redovisats under avsnitt 3.2.2.

4 kap. 4 §

Ändringen i *första stycket p. 2* innebär att tillstånd att sända närradio kan ges inte bara till församlingar och kyrkliga sammanslutningar inom svenska kyrkan utan även till andra registrerade trossamfund och registrerade delar av registrerade trossamfund som har anknytning till sändningsområdet. Av *andra stycket* framgår vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om en sammanslutning har anknytning till sändningsområdet eller inte. Tidigare omfattade *andra stycket* enbart ideella föreningar.

Förslaget om ändring i tillståndshavarkretsen bygger på förslag som lämnats i Radio- och TV-lagsutredningens slutbetänkande SOU 2006:51 *Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor*. Ändringen är föranledd av att registrerade trossamfund sedan den 1 januari 2000 utgör en särskild associationsform

och att registrerade trossamfund eller registrerade delar av registrerade trossamfund således inte längre kan erhålla tillstånd att sända närradio i egenskap av ideella föreningar. Att det registrerade trossamfundet eller den registrerade delen av ett registrerat trossamfund ska ha anknytning till sändningsområdet innebär att tillstånd bör meddelas inom det område där en viss församling eller samfällighet bedriver sin verksamhet. Verket anser därför att även dessa sammanslutningar bör omfattas av andra stycket, dvs. vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om en tillståndshavare har anknytning till sändningsområdet.

6 kap. 6 §

Verket föreslår att kravet på att det i närradio endast får sändas program som har framställts särskilt för den egna verksamheten ska tas bort. I anledning härav ska bestämmelsen upphöra. De överväganden som ligger till grund för förslaget presenteras under avsnitt 3.2.1.

7 kap. 11 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutning och sändningsverksamheten som sammanslutning bedriver till när-TV.

8 kap. 2 §

De överväganden som ligger till grund för förslagen återfinns i Radio- och TV-lagsutredningens slutbetänkande och i avsnitten 3.3.2 och 3.3.3 i denna skrift. Ändringen i *första stycket* innebär att skyldigheten att tillhandahålla utrymme för lokala kabelsändarföretags sändningar utsträcks till att omfatta alla trådnät som minst 100 av de anslutna hushållen använder som sitt huvudsakliga medel för att ta emot

TV-sändningar. Vidare ändras benämningen lokalt kabelsändarföretag till när-TV-sammanslutning. I ett nytt *andra stycke* föreskrivs att när-TV ska tillhandahållas både analogt och digitalt sändningsutrymme i de nät där TV-sändningar sker med både analog och digital teknik.

8 kap. 4 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutningar.

8 kap. 5 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutning.

10 kap. 9 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutning.

11 kap. 6 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutning.

13 kap. 2 §

Ändringen är föranledd av att benämningen lokalt kabelsändarföretag ändras till när-TV-sammanslutning.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

3 kap 5 §

Ändringen är föranledd av att kravet på att bifoga behörighetshandlingar avskaffas. Kravet ersätts istället med en skyldighet för både den som utsett utgivaren, dvs. anmälaren, och utgivaren att intyga att utgivaren uppfyller behörighetsvillkoren. Utgivaren får i sin tur intyga att ställföreträdaren uppfyller behörighetsvillkoren. Bestämmelsen omfattar i sin nuvarande utformning även sändningar via lokalradio och tillfälliga tillstånd. En ändring i bestämmelsen medför därför även ändringar för sändningar via lokalradio eller tillfälligt tillstånd att sända radio och TV. Frågan om behörighetshandlingar har behandlats ovan under avsnitt 3.5.

3 kap 15 §

Ändringen är föranledd av att kravet på att bifoga behörighetshandlingar avskaffas. Kravet ersätts istället med en skyldighet för både den som utsett utgivaren, dvs. anmälaren, och utgivaren att intyga att utgivaren uppfyller behörighetsvillkoren. Utgivaren får i sin tur intyga att ställföreträdaren uppfyller behörighetsvillkoren. De närmare skälen för ändringen framgår av avsnitt 3.5.

Omslag Ljudmixer hos Öppna Kanalen Stockholm.

s. 10 Skivspelare hos Radio Viking.

s. 19 Peter Ahlm sänder Country Corner från Radio Vikings studio på Ekerö.

s. 22 Salih Sabah intervjuar Ahmad M. Ibrahim i TV Adal som sänds i Öppna Kanalen Stockholm.

s. 46 Eric Paglia sänder programmet Rocket från studion i KTH:s kårhus.

s. 74 Skivspelare i Rockets studio.

s. 95 Lioudmila Siegel intervjuar Fader Vladimir Aleksandrov i Ryska riksförbundets program U Samovara som sänds i Öppna Kanalen Stockholm.

s. 117 Eric Paglia på Rocket.

s. 127 Peter Ahlm på Country Corner.

s. 130 Mixerbord och skiva hos Country Corner/Radio Viking.

s. 135 Maskot i Radio Vikings studio.

Fotograf Viktoria Davidsson

RADIO- OCH TV-VERKET

Box 123, 136 22 Haninge • 08-606 90 80 • rtvv@rtvv.se • www.rtvv.se